

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1902. Andra Kammaren. N:o 33.

Onsdagen den 16 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 9 innevarande april.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. *N. L. A. Claëson* aflemnade Kongl. Maj:ts proposition angående beredande af förbättrade pensionsförmåner för vissa tjänstemän och betjente, hvilka i anledning af statens inköp af vestkustbanan öfvergått i statens jernvägars tjänst.

Den kongl. propositionen blef på begäran bordlagd.

§ 3.

Ordet lemnades på begäran till herr statsrådet m. m. *N. L. A. Claëson*, som yttrade: Herr grefve och talman, mina herrar! Kammaren har behagat bifalla en af herr *Waldenström* framställd begäran att få till mig framställa följande spörsmål: »Är det herr statsrådets afsigt att med anledning af den skedda utredningen vidtaga någon åtgärd för genomförande af en reform af det teologiska studie- och examensväsendet vid våra universitet?

*Svar å
interpella-
tion.*

Om så är, när kan en sådan åtgärd vara att vänta?»

Med anledning af detta spörsmål ber jag få anföra följande. Den af Kongl. Maj:t tillsatta komité för afgifvande af förslag rörande ordnandet af studie- och examensväsendet inom de teologiska fakulteterna vid rikets universitet afgaf sitt betänkande den 2 juli 1898. Sedan detta betänkande remitterats till vederbörande myndigheter och deras utlåtanden inkommit, så undergick ärendet ytterligare beredning i ecklesiastikdepartementet. Jag skulle därför möjligen under fjolåret, d. v. s. år 1901, hafva kunnat föredraga ärendet inför Kongl. Maj:t. Det skedde likväl icke. Jag ansåg mig nemligen icke böra göra det; och mina skäl härför voro af två olika slag.

Det ena skälet var, att, då den förberedande examen, den teologisk-filosofiska examen, stode i ett visst förhållande till mogenhets-examen vid de allmänna läroverken, jag trodde det vara lämpligt att först afbida, hvad den af Kongl. Maj:t tillsatta läroverkskomitén kunde

Svar å
interpella-
tion.
(Forts.)

hafva att framlägga för förslag till förändringar beträffande mogenhetsexamen. Det stod för mig klart, att man icke borde dröja med behandlingen af de teologiska examina, till dess läroverkskomiténs förslag blifvit slutbehandladt. Men jag förmenade, att man borde hafva kännedom om läroverkskomiténs förslag, innan man tillrädde Kongl. Maj:t att utfärda nya definitiva föreskrifter rörande de teologiska examina. Anledning torde vara att förmoda, att läroverkskomitén i år, kanske redan på sensommaren, afgifver sitt betänkande.

Det andra skälet, som föranledde mig att dröja något med den slutliga handläggningen af ärendet, var, att jag för min del hyste åtskilliga delvis rätt starka betänkligheter mot några af de föreslagna ändringarne. Under någon tid umgicks jag med den tanken att möjligen utverka mig nådigt tillstånd att få till ecklesiastikdepartementet inkalla några speciellt sakkunniga för att med dem rådgöra i vissa punkter. Jag förfrågade mig också under hand med en person, som i dessa frågor har mycket stor erfarenhet, huruvida han skulle vara sinnad att för någon tid komma till Stockholm och hjälpa till i ecklesiastikdepartementet, för den händelse nådigt tillstånd dertill kunde beviljas.

Några af de betänkligheter jag hyst ha emellertid numera blifvit häfda. De ha blifvit häfda derigenom, att strax efter midten af nästlidne mars månad aflemnades till mig af en mängd teologie studerande vid Upsala universitet en till Konungen stäld petition rörande komitéförslaget. Då i denna petition, som är ganska omfattande, icke beröras några af de punkter, der jag hade betänkligheter mot förslaget, särskildt med hänsyn till den studerande ungdomen, trodde jag, att mina betänkligheter i dessa delar kanske voro öfverdrifna, och att de skulle kunna falla. Vissa andra betänkligheter jag haft i fråga om komitéförslaget ha deremot blifvit stärkta just genom denna petition, deri, såsom jag nämnde, ett stort antal af de teologie studerandena framställt önskemål om åtskilliga modifikationer i det afgifna förslaget.

Med anledning af denna petition anmodades kanslern för rikets universitet genom remiss den 24 mars i år att skyndsamt, efter vederbörandes hörande, afgifva utlåtande i ärendet. Jag har inhemtat, att den ena af de teologiska fakulteterna redan lär hafva yttrat sig i saken.

Jag bör också nämna, att jag till den unge mannen, som aflemnade petitionen, yttrade, att jag hade ganska stora förhoppningar om att inom årets utgång kunna inför Kongl. Maj:t framlägga förslag till det definitiva ordnandet af de teologiska examina, och jag förklarade för honom, att jag ej hade någonting emot, utan tvärtom gerna såge, att han meddelade detta åt sina kamrater, de öfriga petitionärerna, samt att det stode honom fritt, om han ville bringa mitt yttrande till allmän kännedom. Jag såg också kort derpå i tidningspressen en notis, som återgaf hufvudinnehållet af samtalet.

Sedan dess har ingenting passerat, som kunnat gifva mig anledning att misströsta, utan jag har fortfarande den förhoppning, att, såvidt på mig ankommer, detta ärende under årets lopp skall blifva

slutbehandladt, så att nya bestämmelser till äfventyrs må kunna under årets lopp af Kongl. Maj:t utfärdas.

*Svar å
interpella-
tion.*

(Forts.)

Herr Waldenström: Det är i allmänhet en ganska tråkig företeelse, att på grund af Riksdagens skrivelser tillkomna komitébetänkanden under många år begrafvas i vederbörande departement. De nu ifrågavarande handlingarna ha legat i nära 4 år. Hvad sjelfva komitébetänkandet angår, så har det legat i öfver 4 år. Och det är nära fyra år sedan de öfver detsamma afgifna yttranden inkommo till Kongl. Maj:t.

Den här sakens slutbehandling är verkligen en angelägenhet af trängande beskaffenhet. Uti den petition, som herr statsrådet nyss omnämnde, lemnas den upplysning, att för teologie kandidatexamen afläggande under nuvarande förhållanden erfordras för en flitig student en tid af nära 22 terminer, medan den dock å andra sidan ej lemnar möjlighet för honom att i något enda ämne bedrifva verkliga fackstudier. Dessa 22 terminer måste således väsentligen användas till pluggläsning för lexors inlärande. Det är aldeles orimligt, att studenterna för denna examen skola behöfva upptaga så lång tid och derigenom förorsaka de studerande så dryga kostnader, ja, försänka dem i skulder, ur hvilka de sedan aldrig kunna komma lös. Herr statsrådet nämnde, att han hade velat inhemta utlåtande af den s. k. läroverkskomitén. Han sade, att han icke tänkt vänta med ärendets afgörande, till dess komitén slutbehandlat läroverksfrågan, utan endast till dess han fått någon kännedom om det blifvande betänkandets innehåll, för så vidt det kunde hafva betydelse för bedömandet af lämpligheten eller olämpligheten af ett bibehållande af den teologisk-filosofiska examen såsom en förberedande examen. Men när ett sådant meddelande kan komma herr statsrådet till handa, ligger det mycket nära till hands, att herr statsrådet skall tänka så här: »med det här svaga meddelandet kan jag ingenting göra; det är klokast att vänta, till dess läroverkskomiténs betänkande föreligger i sin helhet». Sedan blir det att vänta, till dess vederbörande: domkapitlen, universitetsmyndigheterna och läroverkskollegierna afgifvit sina respektive utlåtanden öfver betänkandet, utlåtanden, som tillsammans med betänkandet sannolikt komma att blifva så långa, att ingen menniska får tid att läsa igenom dem.

Sedan den komité, som Kongl. Maj:t tillsatte 1897, inlemnat sitt betänkande och yttranden deröfver blifvit afgifna, synes det mig, att det hade varit tid för Kongl. Maj:t att genast företaga ärendet till handläggning. Ty det hade utan tvifvel kunnat afgöras oberoende af läroverkskomiténs betänkande i läroverksfrågan.

Herr statsrådet sade vidare, att han haft starka betänkligheter mot vissa punkter uti komiténs utlåtande. Det må så vara; men herr statsrådet hade ju då, såsom han tänkt, kunnat tillkalla sakkunniga personer och höra sig för med dem och sålunda skyndat på ärendets afgörande.

Emellertid är det en sak, som jag i sammanhang härmed skall be att få påpeka, och det är nödvändigheten af att det blir någon reform icke allenast af studieväsendet i allmänhet, utan äfven af före-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

läsningsväsendet inom den teologiska fakulteten. På den tid, då jag sjelf studerade för teologisk examen, hade jag den erfarenheten af dessa föreläsningar, att de sällan lemnade någon behållning. Jag minnes särskildt, när jag skulle läsa ett kollegium i homiletik. Jag studerade detsamma mycket flitigt, till dess jag kom till det kapitel, som handlade om ämnet för predikan. Der stod, att man »hemtar ämne för predikan antingen ur texten eller också från annat håll». Då slängde jag kollegiet, ty hvarför skulle jag ödsla tid på sådant?

För några år sedan var jag i Upsala och åhörde några teologiska föreläsningar. Jag reste dit särskildt för detta ändamål. Jag hörde då en professor sitta och föreläsa — jag använder härvid precis verba formalia, ty de voro så kostliga, att de outplänligt inristade sig i mitt minne — öfver den frågan: »vid hvilket moment af omvändelseprocessen rättfärdiggörelsen inträder». När jag såg mig omkring i föreläsningssalen, kunde jag icke annat än beklaga, att det fans studenter, som hade tid att offra på sådana föreläsningar, och min enda tillfredsställelse var, att det icke var flera än sexton, dervid jag nu ej vidare kan erinra mig, om jag icke sjelf var den sextonde.

En annan professor satt och dikterade predikoutkast för studenterna och dikterade så säfligt och så sakta, att en vanlig skrifvare väl hade kunnat skrifva dubbelt så fort, som han dikterade. Det såg aldeles ut, som gälde det endast att med minsta resultat kunna komma igenom timmen. Alldeles så, som herrarne veta, att det för närvarande går till på andra arbetsområden.

En tredje professor — ja, jag skall lemna detta, jag tyckte det var rent af beklagligt. Nu säger man kanske härom: »Men när kanslern eller prokanslern varit der och när andra personer i öfverordnad ställning besökt föreläsningarna för att höra på, då har det icke varit på detta sätt.» Ja, det är visst och sant. När kanslern eller prokanslern komma, tror jag nog, att en föreläsning låter helt annorlunda än under vanliga och hvardagliga förhållanden.

Jag tycker nästan, att det skulle behövas någon inspektion eller något öfvervakande af föreläsningarne, ty jag har hört många studenter säga: »att gå på dessa föreläsningar är bara att spilla tid, man lär sig der egentligen ingenting». Detta är en beklaglig företeelse.

Naturligtvis gäller detta icke *alla* professorer, ty jag har äfven hört motsatsen. Men bra många äro de, som behöfde hållas efter på något sätt.

Emellertid är det ju glädjande att nu få höra, att statsrådet har det hoppet, att det skall blifva någonting gjordt inom detta år. Må nu blott hans förhoppning icke slå fel, ty det vore beklagligt för honom, men ännu mer för de teologie studerandena vid universiteten.

Herr Ernst Carlson: Herr talman! Då jag icke besitter den föregående talarens speciella sakkunskap, skall jag icke ingå på någon som helst kritik af den teologiska undervisningen vid våra universitet. Men jag skall tillåta mig att, med anledning af hvad herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet anförde till svar å interpellantens framställning, yttra några ord.

Det har för mig och, som jag tror, äfven för många andra af

kammarens ledamöter varit en tillfredsställelse att erfaras, det regeringen nu, sent omsider, är betänkt att vidtaga åtgärder för en reform af det teologiska examensväsendet vid våra universitet. Detta är, mina herrar, icke en dag för tidigt. Ty såsom af herr statsrådets anförande framgick, har frågan härom i sjelfva verket hvilat tre hela år i ecklesiastikdepartementet, sedan den hos prestbildningekomitéen, hos de akademiska myndigheterna och hos kanslersembetet var slutbehandlad.

Herr statsrådet nämnde, att han haft åtskilliga betänkligheter vid förslagens genomförande, hvaraf somliga blifvit stärkta, andra åter aflägsnats. Detta må nu gälla hvad det kan såsom skäl, hvarför vi hittills fått vänta på en högst nödig reform. Men herr statsrådet anförde också ett annat skäl för det långa dröjsmålet, nemligen att läroverkskomitéen, som fortfarande arbetar, annu icke afgifvit sitt förslag till ny stadga för mogenhetsexamen, hvilken kunde komma att återverka på frågan om den teologisk-filosofiska examens anordnande. Detta skäl finner jag mera egendomligt. Herr statsrådet kunde ju i detta fall — såsom beträffande andra läroverksfrågor skett — hafva hänvänt sig till komitéen för att förbindelsevis erfaras dess mening i saken. Men framför allt är uppenbart, att äfven när komitébetänkandet föreligger färdigt, så är detta dock endast ett förslag, som först skall undergå kritik af åtskilliga myndigheter, derpå kanske efter ett eller annat år leda till verkställighet, och som slutligen måste i praktiken visa, hvad det duger till, innan en akademisk reform på detsamma kan fotas. Det vore en väl svag grund att bygga på, derest herr statsrådet här vid lag ville gå ut endast från ett förslag. Dessutom vill jag påpeka, att frågan här gäller icke allenast den förberedande teologiska examen, utan frågan omfattar äfven och framför allt den teologiska embedsexamen och den teologiskvetenskapliga examen, den så kallade teologie-kandidatexamen. Jag vill alltså uttala den förhoppning, att nu berörda omständighet icke för framtiden måtte få utgöra något hinder för att frågan i hela dess vidd måtte komma till en möjligast snar och effektiv lösning.

Och, mina herrar, med en effektiv lösning af frågan om en reform af det teologiska examensväsendet vid våra universitet förstår jag en sådan, hvarvid man icke allenast i lämpligt omfång tillgodoser vetenskapens och den akademiska frihetens fordringar, utan der tillika den studerande ungdomens och allmänhetens fordran på, att de nu allt för tidsödande studierna måtte inskränkas, blifver behörigen beaktad. Ty det är dock ganska onaturligt, att medeltalet af studieår för teologie kandidatexamen enligt statistikens vittnesbörd för närvarande uppgår till tio à elfva år. Detta är något, som saknar motstycke i andra länder, och som tyder på missförhållanden, hvilka måste afhjelpas. Huru sådant skall kunna ske, är naturligtvis icke här stället att närmare utreda.

Så mycket må dock kunna sägas, att man med afseende å den teologico-filosofiska examen har en god utgångspunkt i de ändringsyrkanden i fråga om prestbildningskomitéens förslag, som blifvit framställda af kanslersembetet och af de unga upsalateologerna i deras petition. Jag håller alltså före, att om nämnda examen, som för

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpella-
tion.
(Forts.)

närvarande har fem ämnen, inskränktes till att omfatta tre, nemligen hebreiska, grekiska och teoretisk filosofi, hvilket från sakkunnigt håll blifvit ifrågasatt, så skulle derigenom kunna för samtliga teologie studerande inbesparas en tid af i medeltal $1\frac{1}{2}$ termin, utan att de teologiska studierna i någon mån blefve lidande derpå. Jag anser nemligen, att man i afseende på latin och historia tryggt skulle kunna bygga på kunskaperna i mogenhetsexamen. Detta kan ske med nuvarande läroverksorganisation, och det är min förvissning, att det nya gymnasiet med dess större valfrihet och mera på folkbildning rigtade studier skall i sådant afseende visa sig hålla måttet.

Vidare torde det vara af vigt att beakta, att dimissionsexamen eller, såsom den i sin nya form skulle kallas, teologie kandidatexamen, med andra ord presternas embetsexamen bör kunna uppdelas i en särskild teoretisk och en särskild praktisk kurs, så att den senare ej behöfver afläggas af blifvande läroverkslärare. På det sättet skulle dessa kunna förkorta sin akademiska studietid med åtminstone en termin.

Hvad slutligen beträffar teologie kandidatsexamen i dess nuvarande form, så är denna examen ett verkligt monstrum af alltför många och opraktiskt anordnade ämnen, som medföra en uppseendeväckande lång studietid utan motsvarande nytta. Den bör, såsom af sakkunnige föreslagits, kunna reorganiseras i sådan rigtning, att den, i öfverensstämmelse med filosofie licentiatexamen, blir en högre examen i tre, gruppvis ordnade ämnen, hvilket skulle vara till fromma både för vetenskapligheten, och för studietidens begränsning.

Detta är endast några önskemål, som man efter hvad jag vet, hyser på sakkunnigt håll, och jag har velat lägga dem, såsom särskildt beaktansvärda, herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet på hjertat.

Men, mina herrar, när det gäller en reform af det akademiska examensväsendet, får man icke stanna vid enbart examensbestämmelser, utan äfven tänka på, att studie- och undervisningsväsendets rationella anordning stå i närmaste samband dermed. Denna kammare har också helt nyligen beslutat en skrifvelse till Kongl. Maj:t, der kammaren framhållit åtskilliga önskemål i förevarande hänseende. Vål är sant, att, när det gäller studiernas och undervisningens organisation, universitetens sjelfva måste bereda frågan och afgifva förslag; men jag förmenar, att härvid särskildt bör hållas strängt i sigte det mål, som af kammaren uppstälts, nemligen nödvändigheten af att den akademiska studietiden, som hos oss betydligt öfverskrider hvad som i andra länder är vanligt, för en del examina på ett effektivt sätt förkortas. Detta bör kunna ske genom en praktisk anordning af universitetens undervisning, genom utsöndring af onödiga tvångsämnen, genom konsekvent tillämpning af offentlig kontroll för förhören o. s. v.; men det bör framför allt kunna främjas derigenom, att fordringarna i de olika ämnena hållas vid lämplig nivå och att inskränkningar på ett håll icke genast neutraliseras genom utvidgningar å ett annat.

Det har nemligen här i landet inrotat sig en falsk föreställning om allmänbildning; man söker utbreda särskildt den förberedande bildningen öfver ett så vidsträckt fält som möjligt, samlar en hel del minneskunskaper i olika fack och tror sedan, att det med bildningen

är väl bestådt. Men en vetenskaplig bildning beror icke så mycket derpå, att den sträcker sig öfver ett så stort område som möjligt med kunskaper i alla till området hörande olika fack, utan den beror fastmer derpå, att man fördjupat sig i ett eller annat specialämne och i de närslägtade orienterat sig så pass mycket, att man vid behof kan deri på egen hand drifva fortsatta studier. På en föräldrad uppfattning af allmänbildningen äro de förberedande examina vid universiteten för närvarande byggda. De ha nog varit befogade på en tid, då läroverken ej kunde lemna en så god förbildning som de i våra dagar göra; men numera tror jag ifrågavarande examina i nämnda afseende i flera fall kunna sägas ha spelt ut sin rol.

Hvad jag nu yttrat, gäller naturligen icke blott teologisk-filosofisk examen, utan äfven öfriga förberedande fakultetsexamina och särskildt juridisk-filosofisk examen. Frågan om sistnämnda examens afskaffande var i sjelfva verket redan mogen till afgörande för sju år sedan. År 1895 hade nemligen Upsala juridiska fakultet enhälligt uttalat sig för denna examens afskaffande; kanslersemetet hade medgifvit, att sådant kunde ske utan skada, och en sakkunnig komité af högre administrativa embetsmän hade förordat, att denna examen såsom väsentligen värdelös borde försvinna. Men, ändå har den sedan dess i sju hela år fått orubbad qvarstå. Jag hoppas emellertid, att sedan nu Riksdagens båda kamrar hvar för sig fattat beslut om hemställan, att den juridisk-filosofiska examen skall afskaffas, åtgärder i denna riktning utan vidare dröjsmål måtte vidtagas.

Öfver hufvud, mina herrar, håller jag före, att vid en tidpunkt som denna, då universitetskomiténs nyligen afgifna betänkande skall förekomma till behandling, det är af vigt, att den universitetsreform, som vidtages, icke inskränkes till vissa ändringar med afseende på högskolornas styrelsesätt och förvaltning, professorernas tillsättning och dylikt, utan att reformen äfven måtte gå mer på djupet, särskildt beträffande studie- och examensväsendet, så att detta göres i alla afseenden så praktiskt och så litet tidsödande som möjligt, på samma gång naturligtvis vetenskaplighetens berättigade fordringar icke få förbises.

Herr talman! Jag har velat begagna tillfället att framföra några af reformvännernas önskemål till herr statsrådet och chefen för ekle-siastikdepartementet, som jag hoppas måtte tillse, att reformsträfvandena på ifrågavarande område ej vidare förhalas, utan snarast möjligt ledas till en snar och för landet och dess studerande ungdom lyckosam lösning.

Herr *Centerwall* instämde häruti.

Herr Boëthius: Då nu denna fråga bragts på tal, må det till-låtas mig att äfven yttra några ord i densamma.

För min del har jag alltid behjertat önskvärdheten af, att uni-versitetsstudierna inskränktes inom möjligaste tidsgräns, och jag kan tryggt påstå, att jag för min del verkligen har gjort — liksom jag kommer att göra — allt hvad jag kunnat för det syftets vinnande.

Hvad denna sak särskildt angår, har jag intresserat mig för den-samma och därför en gång personligen vändt mig till och talat derom

Svar å
interpella-
tion.
(Forts.)

Svar å
interpella-
tion.
(Forts.)

med herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet. Men då statsrådet svarade, att han ämnade låta saken komma till snar behandling, ansåg jag mig ej behöfva göra något vidare deråt. Då nu emellertid frågan är bragt å bane, ber jag att få framhålla några synpunkter.

Frågan sönderfaller i frågan om de förberedande examina och om de högre examina. Med afseende på dessa förberedande examina ber jag att få uttala den åsigten, att med dem afses verkligen icke blott allmänbildning, utan äfven en viss speciel bildning. Så har t. ex. varit fallet med de förberedande juridiska examina, till hvilka bland annat ett historiskt studium, som för juristernas fackbildning är af allra största vigt, till följd af det stora inflytande juristerna hos oss ha på det politiska lifvet, varit förlagdt.

Till den förberedande teologiska examen har äfven förlagts historia, och härmed har äfven här verkligen en fackbildning afsetts, och ej en allmänbildning. Ty teologerna måste för sina kyrkohistoriska studier ha kunskap särskildt i forntidens och medeltidens profana historia, och kunskapen om dessa båda epoker har hittills varit mycket illa tillgodosedd vid våra allmänna läroverk. Tager man bort de förberedande examina, måste man lägga denna fackbildning till den speciella examen, och herrarne få därför ej hafva för öfverdrifna förväntningar på, att borttagandet af de förberedande examina i och för sig skulle kunna leda till en förkortning af studietiden.

Hvad nu särskildt frågan om de teologiska examina angår, så anser jag densamma vara så brännande, att man icke har tid att afvakta slutet af läroverkskomiténs arbete. Om det är nödvändigt, får man alltså tills vidare låta den förberedande examen stå kvar, tills läroverkskomitén slutat sitt arbete, men hvad som är af största vigt är, att sjelfva den teologiska fackexamen ombildas; och detta gäller äfven för de juridiska examina. Felet med teologie kandidatexamen liksom äfven med juris kandidatexamen är, att i dem fordras fackstudier i en mängd ämnen, och att fordra detta är orimligt. Jag tror, att herr Waldenström hade orätt, då han yttrade, att det uti teologie kandidatexamen icke förekom vetenskapliga fackstudier. Jo, sådana förekomma der, men det är just det orimliga, att man i åtta ämnen skall studera stora vetenskapliga arbeten. Och följden har äfven blifvit den, att den högre vetenskapliga verksamheten lidit deraf.

Jag har hört af teologie studerande, huru det går till. En person är intresserad af ett ämne, han studerar det, och då han är färdig dermed, tenterar han deri med ett högt betyg. Han vore nu färdig att författa i ämnet, men nu måste han läsa sju ämnen till, omfattande vidlyftiga fackstudier. När han nu slutat dermed och är färdig med examen, ha flera år förflutit, sedan han slutade med sitt hufvudämne, och han måste då, för att kunna utöfva vetenskapligt författareskap deri, börja om igen i detta ämne; och då är kanske också hans kraft förbi af det långa studerandet. Derför har äfven blifvit följden, att våra teologie kandidaters vetenskapliga produktion är ytterst ringa.

Reformen synes mig därför böra gå i den riktningen, att inom de juridiska och teologiska facken först får tagas en examen, hvori

Svar å
interpellation.

(Forts.)

man får en allmän öfverblick af de ämnen, som kunna behöfvas för hvarje fackman inom dessa områden, men att sedan i den högre licentiatexamen fordringarne inskränkas till ett fåtal ämnen, i hvilka verkligt vetenskapliga studier kunna bedrivas. Jag ber i sammanhang härmed att få lägga vederbörande, som komma att ha med denna sak att göra, på hjertat att icke följa en anvisning, som den omtalade komitén gifvit, enligt hvilken detta mångläseri alltjemt i vissa fall skulle fortfara i den tillämnade teologiska licentiatexamen.

Hvad slutligen undervisningssättet vid universiteten angår, hvarom herr Waldenström nu upprepade något, som han vid en föregående riksdag yttrade i denna kammare, är det nog så, att det kan stundom vara opraktiskt. Men så är det kanske också inom andra brancher; det finnes nog t. ex. lärare vid läroverken, som icke ställa sin undervisning så synnerligen praktiskt. Man får dock se till, att man icke af välmening, när det gäller universiteten, kommer till ett skadligt resultat. Det går icke an att söka inpassa vetenskapsmän i en viss schablonmessig rutin. Läger man för stor vikt vid en sådan rutinerad undervisningsskicklighet, så utestänger man kanske från universiteten just de största vetenskapliga förmågorna. Jag har sjelf från min studietid en erfarenhet af en professor, som onekligen var mycket opraktisk i sin undervisning, men han skapade dock lärjungar, och ännu i dag, om jag går tillbaka till mina anteckningar från studietiden, så är det enda jag ser på just anteckningarna från dessa föreläsningar, hvilka, det får jag fortfarande öppet erkänna, voro mycket opedagogiska. Jag tror således, att man får akta sig för att för mycket binda den vetenskapliga undervisningen vid en viss schablon.

Det är dessa synpunkter jag velat framhålla.

Herr David Bergström: Herr talman! I likhet med den ärade interpellanten finner jag det högeligen önskvärdt att på alla de universitetsområden, der redan nu en reform, med begränsning af studietiden till syfte, kan genomföras, detta också omedelbart måtte ske och oberoende af andra mera vidtutseende reformfrågor.

Så t. ex. böra naturligtvis de förberedande juridiska examina, juridisk-filosofisk och juridisk-preliminär examen, ofördröjligen afskaffas, på sätt båda Riksdagens kamrar nyligen uttalat. I detta afseende föreligger nemligen en tillfyllestgörande utredning, hvilken allt fortgent eger giltighet.

Deremot finner jag mera underkastadt tvifvel, huruvida det nu ifrågavarande komitébetänkandet lämpligen bör tjena såsom basis för en nu företagen reform af undervisnings-, studie- och examensväsendet inom teologiska fakulteten vid rikets universitet. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har redan framhållit, att han hyst betänkligheter emot åtskilliga punkter i komiterades förslag och att han fortfarande hyser åtskilliga sådana betänkligheter. Man får komma i håg, att detta komitébetänkande har skrivits och äfven blifvit i hufvudsak granskadt vid en tidpunkt, då man särskildt inom akademiska kretsar mera torde haft för ögonen andra viktiga reformkraf på universitetslifvets område än just frågan om en begränsning

Svar å
interpellation.
(Forts.)

af studietiden. Det har också från sakkunnigt och kompetent håll blifvit mig sagdt, att man kan ha skäl att befara, att en reform, lagd på basis af detta komitébetänkande, kommer att leda icke till en minskning, utan fastmera till en ytterligare ökning af studietiden.

Vid ett närmare skärskådande af denna fråga torde det nog befinnas, att det är åtskilliga viktiga både principiella och praktiska spörsmål, som behöfva klargöras, för att man skall kunna på detta universitetsområde, lika väl som på andra, komma till en bättre tingens ordning, och detta särskildt med hänsyn till nödvändigheten af studietidens begränsning.

Herr Waldenström: I anledning af hvad herr Boëthius sade, ber jag först och främst att få meddela, att det var ur de teologie studerandes egen petition jag läste upp orden, att trots den långa studietiden likväl vingen möjlighet finnes till bedrivande af verkliga fackstudier inom något enda ämne». De 157 studerande, som skrifvit under denna petition, måtte väl ha bättre erfarenhet rörande denna sak än både herr Boëthius och jag.

För det andra berörde herr Boëthius en sak, som också torde behöfva komma på tal i Andra Kammaren. Det var om tentamensväsendet och den fullständiga godtycklighet, med hvilken professorerna bestämma, huruvida en för dem aflagd tentamen skall gälla för tre månader, sex månader, ett år eller mera. Detta är till den grad hinderligt och besvärligt för studenterna inom de olika facken, att det knappast finnes något, som de så mycket klaga öfver som öfver detta. Det händer nemligen, att när en student har tenterat i samtliga ämnen, så har hans tentamen i det första förfallit, och han får då börja att läsa å nyo på detta. Under tiden förfaller hans betyg i det andra ämnet i ordningen, och han måste tentera om äfven det. Och så går det rundt i en kretsgång. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet måste taga äfven den frågan i öfvervägande och se till, hvad som kan göras dervid. Denna godtycklighet kan dessutom också begagnas på ett mycket godtyckligt sätt gent emot olika studenter.

Slutligen ber jag att få säga herr Boëthius, att jag icke klandrade de af mig omnämnda föreläsningarne, därför att de voro vetenskapliga. Den första af dem var icke vetenskaplig alls; det högsta vitsord, man kan gifva den, var, att den var skolastisk. Den andra var hvarken vetenskaplig eller skolastisk.

Herr Boëthius: Jag ber att endast få svara herr Waldenström några ord. Jag yttrade mig för det första icke om tentaminas anordning; herr Waldenström har i detta hänseende tydligen missförstått mig.

Vidare yttrade jag mig icke heller om, huruvida föreläsningarne skola vara vetenskapliga eller icke, utan hvad jag sade var det, att man får akta sig för att lägga fordran af en pedagogisk rutin på föreläsarne och låta den pedagogiska skickligheten undanskymma vetenskapligheten hos universitetslärnarne. Detta sade jag icke egentligen åt herr Waldenström, utan med anledning deraf, att ett sådant

sträfvande för närvarande söker göra sig gällande, och särskildt framträd i den sista universitetskomiténs förslag, genom hvilket denna pedagogiska skicklighet införes som ett tungt vägande moment vid sidan af den rena vetenskapligheten. Det är detta, som föranledt mitt yttrande, ty jag fruktar, att sådana uttalanden som herr Waldenstöms kunna gifva vatten på den kvarnen, nemligen att man icke lemnar vetenskapsmannen den frihet vid undervisningen, som hans natur och egendomliga skaplynné kräfva.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

§ 4.

Föredrogos de å kammarens bord hvilande motioner, och hänvisades dervid herr *W. T. Lundgrens* motion, n:o 192, till konstitutionsutskottet och herr *A. Hedins* i Stockholm motion, n:o 194, till kammarens tillfälliga utskott n:o 2.

§ 5.

Vidare föredrogos men blefvo å nyo bordlagda bankoutskottets memorial n:is 6, 7 och 8 samt Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 23.

§ 6.

Föredrogs och godkändes Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 19, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående patientafgifterna vid upptagningsanstalter för sinnessjuka;

och skulle jemlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 7.

Till afgörande förelåg derefter statsutskottets utlåtande, n:o 10, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Punkten 1.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att Riksdagen, under förutsättning att behålla afkastningen af ej mindre den staten tillhöriga, till Alnarps landbruksinstitut anvisade fasta egendom än äfven den vid institutet inrättade hofbeslagsskolan tillika med elevernas vid institutet och lärlingarnes vid den till egendomen förlagda landbruks-skolan afgifter och hyresbidrag blefve till statsverket redovisade, mätte

dels, med godkännande af det i statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden den 11 sistlidne januari intagna förslag till stat för landbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp äfvensom af de vilkor och förbehåll, som i samma protokoll föreslagits för åtnjutande af de

Angående
höjning af
anslaget till
Alnarps
landbruks-
institut
m. m.

Angående
höjning af
anslaget till
Alnarps
landbruks-
institut
m. m.
(Forts.)

i staten för sagda institut upptagna löneförmåner, höja det under denna anslagstitel uppförda anslag till landbruksinstitutet vid Alnarp från 29,400 kronor med 35,600 kronor till 65,000 kronor under benämning »till landbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp»;

dels ock medgifva,

att besparingar, som å det i staten för landbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp till »institutets öfriga utgifter» uppförda belopp under ett år uppkomme, finge användas till bestridande af utgifter under ett kommande år, samt

att Kongl. Maj:t finge under en tid af fem år ega att vidtaga de ändringar i staten, som för genomförande af institutets förändrade organisation kunde erfordras, med vilkor att hvarken fastställda aflöningsbelopp eller aflöningsstatens slutsumma öfverskredes.

Ofvanberörda förslag till stat var så lydande:

S t a t

för landbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp:

	Löner.	Tjenstgöringspennningar.	Summa.	
Aflöning:				
1 rektor	— —	— —	2,000	Efter fem år kan lönen höjas med 500 kr., efter tio år med ytterligare 500 kr. och efter femton år med ytterligare 500 kr.
1 lektor	2,000	1,000	3,000	
7 lektorer	14,000	7,000	21,000	
Extra lärare, arfvoden ..	— —	— —	8,700	
1 bibliotekarie	— —	— —	300	
Aflöning summa kronor	— —	— —	35,000	
Till betäckande af möjligen uppkommande förlust å mejerirörelsen ..	— —	— —	5,000	
Till institutets öfriga utgifter	— —	— —	25,000	
Summa kronor	— —	— —	65,000	

Utskottet hemställde:

att Riksdagen i anledning af Kongl. Maj:ts förevarande framställning och under förutsättning att behålla afkastningen af ej mindre den staten tillhöriga, till Alnarps landbruksinstitut anvisade fasta egendom än äfven den vid institutet inrättade hofbeslagsskolan tillika med elevernas vid institutet och lärlingarnas vid den till egendomen förlagda landbruksskolan afgifter och hyresbidrag blefve till statsverket redovisade, måtte

a) med godkännande ej mindre af följande

S t a t

för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp:

	Löner.	Tjenstgöringspenningar.	Summa.	
Aflöning:				
1 rektor	— —	— —	2,000	Efter fem år kan lönen höjas med 500 kr., efter tio år med ytterligare 500 kr. och efter femton år med ytterligare 500 kr.
1 lektor	2,000	1,000	3,000	
6 lektorer	12,000	6,000	18,000	
Extra lärare, arfvoden ..	— —	— —	11,700	
1 bibliotekarie	— —	— —	300	
Aflöning summa kronor	— —	— —	35,000	
Till betäckande af möjligen uppkommande förlust å mejerirörelsen ...	— —	— —	5,000	
Till institutets öfriga utgifter	— —	— —	25,000	
Summa kronor	— —	— —	65,000	

Angående höjning af anslaget till Alnarps landtbruksinstitut m. m.
(Forts.)

Anm. Rektor och öfriga lektorer åtnjuta jemväl fri bostad.

än äfven af de i statsrådsprotokollet för jordbruksärenden den 11 januari 1902 angifna vilkor och förbehåll för åtnjutande af de i berörda stat upptagna löneförmåner,

höja det under anslagstiteln undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar uppförda anslag till landtbruksinstitutet vid Alnarp från 29,400 kronor med 35,600 kronor till 65,000 kronor under benämning »till landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp»; samt

b) medgifva,

att besparingar, som å det i staten för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp till »institutets öfriga utgifter» uppförda belopp under ett år uppkomma, måtte användas till bestridande af utgifter under ett kommande år, samt

att Kongl. Maj:t måtte under en tid af fem år ega att vidtaga de ändringar i staten, som för genomförande af institutets förändrade organisation kunde erfordras, med vilkor att hvarken fastställda aflöningsbelopp eller aflöningsstatens slutsumma öfverskredes.

Vid punkten hade afgifvits reservationer af herrar *H. P. P. Tamm*, friherre *J. T. Gripenstedt*, *K. G. Bildt*, grefve *K. A. Posse*, *J. T. Kennedy*, friherre *C. J. Rappe*, *O. Larsson* i Mörtlösa, *J. A. Sjö* och *G. Odqvist*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa:

a) att Riksdagen måtte, med afslag å Kongl. Maj:ts förevarande framställning, under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar» uppföra anslaget till landtbruksinstitutet vid Alnarp med oförändradt belopp af 29,400 kronor, samt

*Angående
höjning af
anslaget till
Alnarps
landbruks-
institut
m. m.*

(Forts.)

b) att Riksdagen måtte för uppehållande af undervisningen vid mejeriinstitutet vid Alnarp på extra stat för år 1903 bevilja ett anslag af 8,000 kronor.

Sedan punkten blifvit föredragen, begärdes ordet af

Herr Nylander, som anförde: Herr talman! Frågan om en omorganisation af landbruksinstitutet vid Alnarp har några gånger förut tagits under öfvervägande. Flera förslag hafva också blifvit uppgjorda, men någon enighet om lämpligaste sättet för ordnande af undervisningsväsendet derstädes har icke blifvit uppnådd mellan styrelsen och vederbörande myndigheter.

Den af Kongl. Maj:t nu föreslagna omorganisationen af landbruksinstitutet vid Alnarp har icke heller tillvunnit sig odeladt godkännande. För min del har jag under den förberedande behandlingen af detta ärende inom utskottet icke kunnat blifva öfvertygad om nytta eller nödvändigheten af att landbruksinstitutet vid Alnarp omorganiseras så som nu blifvit föreslaget. Man har ej kunnat påvisa, att några som helst missförhållanden eller andra omständigheter föreligga, hvilka skulle nödvändiggöra en omdaning af Alnarps landbruksinstitut. Tvärtom har undervisningen derstädes framhållits såsom synnerligen god; de derifrån utgående eleverna och lärlingarna berömmas såsom mycket dugliga och institutets verksamhet i öfrigt lofordas.

Men, säger man, eftersom Ultuna landbruksinstitut blifver omorganiseradt — hvilket skedde 1892 — så måste äfven Alnarps landbruksinstitut omstöpas efter ungefär samma grunder, d. v. s. att institutets och egendomens ekonomi måste fullständigt åtskiljas, och två föreståndare tillsättas, en för institutet och en för egendomen, hvarjemte flere lektorer måste anställas med lön på ordinarie stat, såsom här föreslagits. För min del kan jag icke inse, hvarför det skulle vara nödvändigt, att denna anordning äfven tillämpas vid Alnarp. Förhållandena vid Alnarp äro dock något olika dem vid Ultuna, så väl med hänsyn till respektive instituts belägenhet, som ock i fråga om undervisningens anordnande och jordegendomens beskaffenhet.

Hvad särskildt beträffar förslaget om tillsättande af två själfständiga och fristående chefer, så har landbruksstyrelsen i sin skrifvelse den 11 november 1898 anført, att sådana ekonomiska missförhållanden, som gjort en skilsmässa mellan institut och egendom vid Ultuna till en af behovet påkallad åtgärd, icke förefunnes vid Alnarp. Styrelsen för Alnarps institut har ock själf framhållit, att det samband, som för närvarande existerade emellan institut och egendom, der icke visat sig medföra några olägenheter hvarken i ena eller andra riktningen, och jag finner äfven här, att landbruksakademiens förvaltningskomité för några år sedan afstyrkte inrättandet af särskilda chefsbefattningar för instituten och egendomarne.

Härtill kommer också den omständigheten, att vid Alnarp finnes, hvilket icke är förhållandet vid Ultuna, åtskilliga andra skolor, såsom mejeriskolan för kvinnor, hofbeslagsskolan, trädgårdsskolan och ett

mejeriinstitut, hvilka skolor hafva många beröringspunkter med egendomen. Det synes mig, som om just för sammanhållningen af dessa olika verksamhetsområden vid Alnarp, det vore önskvärdt, ja, nödvändigt, att der ha en chef, som leder det hela, ty der flere befalla, lyder ingen.

I öfrigt vågar jag hysa stora betänkligheter mot jordbruksförvaltningens skiljande ifrån undervisningen äfven af den anledningen, att jag befarar, att undervisningen derigenom kommer att så småningom allt mer dragas ifrån det praktiska öfver till det enbart teoretiska området. Följden här af blir naturligtvis, att det kommer att vid institutet utbildas skickliga »försöksassistenter», men klena jordbrukare, och detta är ju icke önskvärdt.

Den nu vid Alnarp rådande anordningen har för öfrigt visat sig medföra det goda, att styrelsen med de fria händer, som den har, lyckats för egendomen förvärfva och der behålla skickliga och framstående lärare, som på ett utmärkt sätt skött undervisningen, och äfven häruti finner jag ett stöd för min uppfattning, att det icke är nödvändigt att inrätta så många lektorsplatser som Kongl. Maj:t i sin proposition föreslagit. Äfven från denna synpunkt sedt synes mig den ifrågasatta omorganisationen icke vara af behofvet påkallad.

Genomförandet af föreslagna omändringar i organisationen för Alnarp skulle äfven medföra synnerligen dryga kostnader. Det blefve nemligen en mängd nya byggnader, som der skulle behöfva uppföras, hvarom och hemställan göres uti en af de följande punkterna i detta statsutskottets betänkande. Bibehölle man deremot den nuvarande organisationen vid Alnarp, skulle en stor del af dessa kostnader kunna inbesparas.

Då jag sålunda icke kan finna, att något fullgiltigt skäl blifvit anfördt för ett sådant sönderbrytande af den i allo väl fungerande organisationen vid Alnarp, har jag för min del anslutit mig till den mening, som finnes uttalad uti den vid denna punkt afgifna reservation, ehuru af förbiseende mitt namn icke blifvit upptaget bland reservanternas.

Jag ber derför, herr talman, att få yrka bifall till denna, af herr Tamm m. fl. afgifna reservation.

Häruti instämde herrar *Darin, Hjelmérus, Carlheim-Gyllensköld* och *Faxe*.

Herr Göransson: Herr talman! Adertonhundraåttiotvå års komité för afgifvande af förslag angående organisationen af rikets landbruksläroverk föreslog, att för båda instituten samma stadgar skulle gälla, och förordade äfven en dylik omorganisation, som nu af Kongl. Maj:t är föreslagen. Sedan har äfven landbruksstyrelsen åtskilliga gånger förordat samma organisation, hvarjente Riksdagen om icke direkt, så dock indirekt, uttalat sig för en sådan omorganisation af Alnarp, som förut genomförts vid Ultuna. Äfven Riksdagens revisorer ha år 1900 uttalat sig i frågan på följande sätt: »Revisorerna hafva velat uttala önskvärdheten deraf, att den sedan flera år tillbaka vederbörande myndigheters behandling underkastade frågan om nytt reglemente för Alnarps landbruksinstitut och egendom samt dessas ordnande efter

*Angående
höjning af
anslaget till
Alnarps
landbruks-
institut
m. m.
(Forts.)*

*Angående
höjning af
anslaget till
Alnarps
landtbruks-
institut
m. m.
(Forts.)*

samma grunder som de för Ultuna landtbruksinstitut och egendom gällande snart måtte få sin lösning.» Dåvarande statsrevisorer voro: Gustaf Axel Berg, Fredr. Pettersson, K. A. Posse, I. von Knorring, Carl Persson, G. E. Ulf, D. Persson, H. Pantzarhielm, L. Grundberg, Casper Ehrenborg, A. Göransson och Ola Persson. Som herrarne torde finna, så är det nu en af dessa revisorer, som har uttalat en motsatt åsigt i sin reservation.

Man har nu här velat framhålla, att denna omorganisation skulle vara olämplig, bland annat därför att det skulle bli svårt att lyckas få två chefer, som skulle kunna komma öfverens. Det är ju möjligt, men man har vid Ultuna, der detta system praktiserats omkring 10 år, dock icke erfarit några olägenheter i förevarande fall. Det förefaller mig snarare, som om det skulle vara mera svårt att kunna finna en person, som besitter de egenskaper, som erfordras för att leda både den teoretiska undervisningen och den praktiska skötseln af jordegendomen vid landtbruksinstitutet. Det kan ju lätt hända, att under sådana förhållanden det ena blir tillgodosedt på det andras bekostnad.

Jag undrar egentligen icke på, att styrelsen vid Alnarp håller på det gamla. Ty det är helt naturligt, att det skall kännas behagligare för denna styrelse att vara så litet beroende af staten som möjligt. Den har fått en egendom åt sig upplåten mot erläggande af visst arrende, och i afseende på afkastningen af densamma får den sköta sig som den vill. Derjemte åtnjuter institutet ett årligt statsbidrag. Men enligt mitt förmenande kan det icke vara klokt att göra ett landtbruksläroverk beroende af en egendoms större eller mindre afkastning. Jag anser, att ett landtbruksläroverk bör vara byggt på något fastare grunder än hvad det under sådana förhållanden kan bli. Dessutom finner jag det icke vara lämpligt att uppdraga så stor makt och myndighet åt en styrelse, att den skulle ega att både tillsätta och afskeda lärare samt bestämma öfver deras löner. Särskildt när man redan förut har ett dylikt läroverk, som är fotadt på andra grunder, hvilka Riksdagen gillat, kan jag icke finna annat än att det vore klokt och fördelaktigt att äfven detta andra läroverk blefve ordnad på samma sätt.

Jag tror således, att äfven om förhållandena i afseende på jordbruket äro något olika vid Alnarp och vid Ultuna, denna olikhet dock icke bör utgöra någon anledning, hvarför man vid Alnarp skulle ha en alldeles särskild organisation. Jag tycker, att lärarnes ställning derigenom skulle bli alltför osäker; särskildt när en gång i framtiden fråga blefve om pension, komme de att intaga en långt osäkrare och ovissare ställning, än om anstalten befunde sig under statens kontroll.

Huru jag än ser saken, så kan jag för min del icke finna annat, än att det skulle vara till fördel för både läroverket, lärare och staten, om man ordnade det på samma sätt som nu är förhållandet vid Ultuna.

Man har visserligen som skäl häremot åberopat den omständigheten, att denna anordning skulle medföra en förhöjd kostnad, när det blefve nödigt att uppföra åtskilliga byggnader för lärarepersonalen. Detta blefve dock en kostnad för en enda gång och af öfvergående beskaffenhet. Dessutom är det icke visadt, huru det kan komma att ställa sig med kostnadsfrågan i framtiden. Man vet icke hvad egen-

domen kan komma att lemna i inkomst till statsverket; ty dit skulle ju det, som blefve öfver, hädanefter gå. Måhända skulle det visa sig, att det ekonomiska resultatet blefve bättre än hvad man på vissa håll nu tror.

Med anledning af hvad jag nu anfört, anser jag mig böra yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Björkman: Statsutskottet har i Kongl. Maj:ts förslag till stat för Alnarps landtbruksinstitut gjort den inskränkning, att utskottet i stället för den af Kongl. Maj:t föreslagna åttonde lektorn upptagit två extra lärare.

Ja, i hvilka ämnesgrupper böra egentligen lektorat förekomma?

Enligt mitt förmenande i de fall, då ingen möjlighet finnes att få kompetenta lärare med mindre lön än lektors, och i de ämnesgrupper, der undervisningen är så omfattande, att en extra lärare, som icke är stationär på platsen, omöjlig kan meddela denna undervisning så fullständigt, som behovet verkligen kräfver.

Med läraren i byggnadslära är detta nu förhållandet. Denne lärare har att utbilda, bland annat, landtbruksingenjörer och måste sålunda själf nödvändigtvis hafva minst en landtbruksingenjör utbildning. Hvilken lärare i våra dagar, om han eljest har någon förmåga, tager en sådan plats med mindre lön än en lektor? Men denna lärare har utom den maktpåliggande undervisningen jemväl att leda en massa öfningar. Ingen extra lärare, huru skicklig han än må vara, kan på ett fullt rationellt sätt leda dessa öfningar. Extra läraren måste nemligen dagligen resa fram och åter och kan sålunda icke egna tillbörlig tid åt öfningarna. Det klagas också af eleverna vid Alnarp deröfver, att öfningar, ledda af extra lärare, icke lemna den behållning och nytta, som dermed afsetts. Jag har såsom elev vid landtbruksinstitut också funnit, att systemet med extra lärare, hvad öfningarna angår, icke är lämpligt. Eleverna blifva då mycket ofta öfverlemnade åt sig sjelfva. Och hvad utbytet deraf skall bli för eleverna, är ju lätt att tänka sig.

Utskottet har nu i stället för en lektor föreslagit två extra lärare och yttrar sig på sid. 42 härom sålunda: »I afseende å lärarne vid institutet har utskottet, utan att vilja ingå i närmare pröfning i afseende å ämnesfördelningen mellan de olika lärarne, dock trott sig finna, att lektorernas antal bör kunna begränsas till 7. Utskottet håller nemligen före, att, om i stället för den af Kongl. Maj:t föreslagna åttonde lektorn anställdes två extra lärare, lättare skulle kunna mellan institutets lärarekrafter åstadkommas en tillfredsställande fördelning af de mångskiftande läroämnena.»

Ja, en bättre ämnesfördelning torde vara oafvislig, men en sådan låter sig lika väl genomföras med ordinarie lärare som med extra lärare.

Den lärare, som vid Ultuna för närvarande hade ämnet byggnadslära med hvad dertill hör, nemligen fältbyggnadslära, har 104 timmars undervisning och 600 timmars öfningar om året. Läraren i praktisk matematik och redskapslära har 115 timmars föreläsningar och inga öfningar. Hvad vore nu mera naturligt, än att ifrån den

Angående
höjning af
anslaget till
Alnarps
landbruks-
institut
m. m.

(Forts.)

förra läraren toges öfningarne i mätning, afvägning och redskapsritning och att dessa i stället öfverflyttas till den andra läraren, till hvilken dessa ämnen i sjelfva verket höra. Så har man också gått till väga i de flesta af utlandets landbruksskolor, der man har två lärare i dessa ämnen.

Vid sådant förhållande är det alldeles gifvet, att dessa båda lärare lätteligen, om denna arbetsfördelning egde rum, skulle kunna hinna med att sköta sitt arbete vid institutet och dertill få tid öfrig att egna sig åt studier, hvilket också är synnerligen välbehöfligt och som i sin ordning undan för undan kommer att lyfta och höja undervisningen.

För staten blir ju kostnaden i detta fall densamma, om man bortser från att bostad för en lektor enligt utskottets förslag blir obefhöflig. Uti punkt 3 har också Kongl. Maj:t föreslagit byggande af två lektorsbostäder. Jag anser för min del, att man nu bör taga i öfvervägande, huruvida icke lektorsbefattningen i byggnadslära måste anses vara af behovet påkallad och därför bör inrättas. Och då frågan härom antagligen icke kommer att förfalla, utan nog tages upp å nyo, enär både statsutskottet år 1899 uttalade sig för inrättande af detta lektorat och regeringen föreslagit det och landbruksläroverkens lärare-råd vid flerfaldiga tillfällen yttrat, att det vore högeligen önskvärdt, om det komme till stånd, anser jag olämpligt att tillstyrka utskottets hemställan i denna punkt, och ber därför, herr talman, att få yrka afslag derå och bifall till Kongl. Maj:ts förslag i samma punkt.

Herr Larsson i Mörtlösa: Herr talman! Mina herrar! Jag har icke hört, att något klander kunnat anföras mot det sätt, hvarpå undervisningen bestrides vid Alnarps landbruksinstitut. Ej heller i den kongl. propositionen förekommer något, som tyder på missförhållanden i detta afseende. De elever, som utgått från Alnarps landbruksinstitut, hafva gjort sig kända för insigter och duglighet. Och jag tror icke, att de öfverträffats i det afseendet af sina kamrater från Ultuna, snarare tvärtom.

Beträffande undervisningen anser jag således, att några anmärkingar icke kunna göras. Det har visserligen sagts af en talare på gefleborgsbänken, att några olägenheter af den nya organisationen vid Ultuna icke förekommit under de tio år, samma organisation der varit genomförd. Men jag vet icke heller, att några olägenheter förefunnits vid Alnarps under nuvarande förhållanden.

Nu har Kongl. Maj:t föreslagit, att föreståndaren för institutet skulle befrias från uppdraget att jemväl sköta egendomsförvaltningen, hvilket uppdrag skulle öfverlemnas åt annan person. Men man kan då befara, att mellan dessa två personer tvistigheter och slitningar skulle kunna uppstå till men för det hela. Såväl institutets styrelse som landbruksakademiens förvaltningsutskott har också afstyrkt detta sarskiljande.

Enligt Kongl. Maj:ts förslag skall den behållna afkastningen af egendomen inlevereras till statsverket, mot det att ett bestämdt statsanslag lemnas institutet. Ja, man kan hysa de allra bästa förhoppningar, att egendomens förvaltning skall skötas på bästa sätt liksom

hittills. Men man kan dock befara, att intresset att hålla afkastningen uppe kan minskas, då institutet icke längre är beroende af afkastningens resultat.

Nu är det fråga om att här i Alnarp inrätta ett teoretiskt läroverk med strängt begränsade former. Men jag tror, att det äfven vore nyttigt, om ett praktiskt moment inginge i undervisningen, så att eleverna, då de utgå från institutet, hafva något begrepp om huru en egendom bör skötas för att lemna ett ekonomiskt godt resultat.

Jag tror alltså, att det finnes goda skäl för den reservation, som i denna punkt är vidfogad betänkandet, och ber derfor att få yrka bifall till denna reservation.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Odelberg: Herr grefve och talman! Mine herrar! Som kammaren torde erinra sig, tillsatte Kongl. Maj:t på 1880-talet en komité med uppdrag att afgifva förslag till ordnandet af landbruksundervisningen i riket. Tillsättandet af denna komité föranleddes närmast deraf, att i synnerhet den högre landbruksundervisningen, sådan den dittills bedrifvits, ej ansågs hålla jemna steg med jordbruksnäringens utveckling, äfvensom af den anledning, att allt större och större svårigheter hade yppat sig på de båda landbruksinstituten vid Ultuna och Alnarp att få de medel, som voro för uppehållet af läroverken anslagna, nemligen afkastningen af egendomarne, att räcka till.

I denna komités synnerligen förtjenstfulla betänkande föreslås bland annat:

att högre landbruksundervisning fortfarande som dittills skulle meddelas vid Ultuna och Alnarp;

att kurserna skulle vara tvååriga, men blott omfatta teoretisk undervisning, hvaremot jordbrukspraktik skulle inhemtas före inträdet vid institutet, och den inträdessökande styrka, att han minst ett år allvarligen deltagit uti vid ett jordbruk förekommande göromål;

att läroverkets och egendomens ekonomi skulle helt och hållet skiljas, och Riksdagen anslå medel för läroverkets uppehållande, hvaremot egendomens afkastning och elevavgifterna skulle till statsverket inlevereras;

att skötseln af läroverket skulle uppdragas åt en af Kongl. Maj:t bland lektorerna utsedd rektor, och egendomen åt en utaf styrelsen antagen förvaltare;

att undervisningen i hufvudämnen skulle meddelas af fast anställda lärare, lektorer och adjunkter, samt att läroämnen skulle genom bestämmelser i stadgarne fördelas på de olika lärarne.

På dessa hufvudgrunder framlades för 1891 års Riksdag en kongl. proposition angående reorganisation af Ultuna landbruksinstitut, hvilken ock af Riksdagen bifölls, ehuru åtskilliga röster inom denna kammare höjdes för afslag, på den grund att icke samtidigt förslag jemväl om reorganisation af landbruksinstitutet vid Alnarp förelagts Riksdagen till pröfning. Det begärda förökade anslaget till Ultuna beviljades också blott på extra stat, emedan man derigenom trodde

*Angående
höjning af
anslaget till
Alnarps
landbruks-
institut
m. m.
(Forts.)*

Angående
höjning af
anslaget till
Alnarps
landbruks-
institut
m. m.
(Forts.)

sig fortare kunna få från Kongl. Maj:t motse ett reorganisations-förslag af institutet vid Alnarp.

Detta förslag har emellertid låtit vänta på sig i mer än 11 år. Och statsrevisorerna hafva till och med gifvit sin otålighet tillkänna.

Då nu Kongl. Maj:t framlägger ett förslag rörande reorganisation af Alnarps landbruksinstitut, som i allt öfverensstämmer med de hufvudgrunder, som af landbruksläroverkskomitén angifvits, och hvilka förut blifvit af Riksdagen godkända, och då vidare Kongl. Maj:t i detta förslag endast vidtagit de förändringar, som betingats af en tioårig erfarenhet från Ultuna, och äfven vid Alnarp bibehållit alla, dit under årens lopp förlagda specialskolor — förvånar det mig, att vid det deröfver af statsutskottet afgifna välvilliga utlåtande se an-tecknade ej mindre än 9 reservanter.

Mine herrar! Det ställdes helt andra fordringar på en högre landbruksundervisning år 1902 än 1859, hvilket är Alnarps landbruksinstitut inrättades och dess ännu gällande stadgar fastställdes. Till följd af det stora uppsving, som jordbruksnäringen gjort, och de stora fordringar, som nu ställas på utöfvarne af detta yrke, är det icke möjligt att, om man vill inskränka tiden, på hvilken den högre undervisningen skulle inhemtas, till två år, kunna tänka sig, att annat än teoretisk undervisning skall meddelas. Då vi öfverallt i landet numera hafva väl skötta egendomar, der praktisk färdighet kan inhemtas, är det icke nödvändigt att vid landbruksinstitutet lemna någon undervisning i jordbrukspraktik. Den blir för dyr, och den blir för dålig. Den kan bättre inhemtas på enskilda egendomar. Staten har att sörja för den teoretiska undervisningen och att se till, att denna blifver så fullständig och god som möjligt. Den principen tillämpas också i andra länder, och man har till och med gått så långt, att man förlagt den högre landbruksundervisningen till universiteten. Jag för min del kan dock icke vara med om ett sådant hvad vårt land beträffar. Jag inser full väl den stora betydelse, som en välskött, stor egendom har såsom undervisnings- och åskådningsmaterial såväl för lärare som elever, och detta undervisningsmaterial skall ock dagligen begagnas, såsom det sker vid Ultuna, genom att lärare och elever göra ronder både på fälten och i stallarne. Om det således är blott teoretisk undervisning, som bör meddelas vid våra landbruksinstitut, så förfaller också allt skäl, att befattningen såsom föreståndare för läroverket och förvaltare af egendomen bibehålles förenad i samma hand. Huru kan man för öfrigt tänka sig möjligheten utaf att en person skall kunna öfvervaka och leda undervisningen vid ett så stort läroverk som det vid Alnarp med alla dit förlagda specialskolor, undervisa i ett eller ett par hufvudämnen, samt dessutom sköta ett jordbruk, så vidtomfattande och intensivt som vid Alnarp? Det är omöjligt, äfven om man skulle kunna anskaffa en person, utrustad med de kvalifikationer, som fordras för en så mångsidig verksamhet.

Nu är man i allmänhet så villig att bedöma våra landbruksläroverk efter dess undervisningsmaterials godhet, det vill säga: om undervisningsmaterialet eller egendomen skötes väl, då är äfven läroverket ypperligt. Alnarp har ock fått rykte om sig att vara ett så

utmärkt landbruksinstitut just på denna grund. Belägen som Alnarps egendom är i en af provinsen Skånes bördigaste trakter i omedelbar närhet af Arlöfs stora sockerbruk, har en betydande sockerbetsodling derstädes möjliggjort, och hvilken betydelse en rationelt bedrifven sockerbetsodling utöfvar på en egendoms afkastning, är nogsamnt bekant. I sin beundran öfver de välskötta betfälten, de yppiga skördarne, den ordning och puts, som öfverallt äro rådande, glömmes den besökande tillvaron af ett läroverk och frågar föga efter huru detta är ordnad och hvilka lärarekrafter detsamma har att förfoga öfver. Allt är utmärkt.

*Angående
höjning af
anslaget till
Alnarps
landbruks-
institut
m. m.
(Forts.)*

Så är dock ej förhållandet och kan ej heller, trots styrelsens nitiska bemödanden, vara det. Principerna för läroverkets ordnande äro föråldrade, och medel saknas för anställande af nödigt antal fasta lärare.

En del personer finner det äfven obehöfligt att omorganisera Alnarp i öfverensstämmelse med Ultuna och mena, att hvart och ett af de båda instituten kan arbeta efter olika grunder. Ett sådant påstående kunde möjligtvis hafva haft fog för sig, då landbruksinstitutet blott hade till uppgift att utbilda förvaltare och brukare af större egendomar, men vi skola ihågkomma att de numera fått äfven en annan uppgift att fylla.

Vid våra landbruksinstitut skola nemligen utbildas ett 30-tal landbruksingenjörer och landbruksstipendiater, ungefär lika många landbrukskonsulenter, så väl statens som hushållningsällskapens, vidare lärare vid landbruksskolor och landtmannaskolor samt föreståndare för kemiska stationer. Då så många i offentlig tjänst anställda personer skola erhålla utbildning vid våra landbruksinstitut, är det då lämpligt, att dessa äro organiserade på helt olika sätt. Är det ej lämpligt, att fordringarne för examens afläggande vid de båda instituten äro lika, att båda stå under statens kontroll, att båda erhålla sina undervisningsplaner fastställda af Kongl. Maj:t samt att samma förmåner beredas lärarne vid de båda instituten? Statsutskottets majoritet har funnit, att förhållandet bör vara sådant, men så ej reservanterna.

Statsutskottet har, för att möjliggöra anställandet vid Alnarp af flere ordinarie lärare och således upphjelpa undervisningen vid landbruksinstitutet, höjt anslaget från 29,400 kronor till 65,000 kronor — alltså en höjning med 35,600 kronor — och föreslagit, att, om detta bifölles, 118,300 kronor skulle anslås till bestridande af kostnaderna för uppförande vid Alnarp af åtskilliga behöfliga byggnader, deribland ett laboratorium. Och då vidare statsutskottet medgifvit lärarne ålderstillägg och pensionsrätt, då förvånar det mig, att så många ledamöter af utskottet yrkat afslag på framställningen utan att tänka någonting på de förmåner, som, i händelse reservanterna lyckas genomdrifva sin åsigt, de talrika lärarne vid institutet blefve beröfvade.

Det är emellertid icke sagdt, att de nu rådande jemförelsevis goda tiderna för Alnarp alltid komma att fortfara. Det kan blifva andra konjunkturen för betodlingen, inkomsterna kunna gå ned, så att de icke rücka till att nödtorfteligen uppehålla institutet. Det kan inträffa ännu en gång, att Alnarps styrelse icke ser sig god att

Angående
höjning af
anslaget till
Alnarps
landbruks-
institut
m. m.
(Forts.)

bestrida de utgifter, som äro nödvändiga för att upprätthålla undervisningen vid institutet, utan blir nödsakad att begära penningehjelp. Jag misstänker, att Riksdagen då ej skall lika välvilligt som förut anslå penningar, och jag tror äfven, att, om statsutskottets hemställan nu afslås, en framställning om pensioner åt orkeslösa lärare ej kommer att så välvilligt upptagas.

Motståndet mot reorganisationen af Alnarps landbruksinstitut har ej nu först yppats; det har existerat under flere år och i väsentlig mån bidragit till, att Kongl. Maj:ts förslag ej förrän nu till Riksdagen framkommit, och man frågar sig helt naturligt, hvad orsaken dertill kan vara. Orsaken ligger enligt mitt förmenande deruti, att man betraktar Alnarps landbruksinstitut ej såsom en hela landets, utan som en uteslutande skånsk läroanstalt, i hvilkens skötsel den skånska själfständighetskänslan ej vill se någon främmande inblandning eller något ingrepp från öfverordnade myndigheter.

Visserligen har statsutskottet icke accepterat Kongl. Maj:ts förslag oförändradt, utan gjort en ändring deri, genom att indraga en lektorsbefattning. Men då jag icke ser någon utsigt, att Kongl. Maj:ts förslag kan gå igenom oförändradt, uttalar jag den önskan och förhoppningen, att kammaren måtte antaga statsutskottets förslag.

Friherre Barnekow: Herr talman, mine herrar! Såsom åtskilliga talare redan påpekat, har denna fråga om Alnarps omorganisation i många år varit, om jag så får säga, ett tvistefrå mellan landbruksstyrelsen och styrelsen vid Alnarps landbruksinstitut. Jag vill nu i korthet anförå några af orsakerna härtill.

Vi läsa i statsrådsprotokollet följande yttrande af departementschefen angående Ultuna: »Beträffande erfarenheten från Ultuna anser jag mig kunna med fullt fog påstå, att denna gifvit vid handen, att institutets nya organisation är för institutionen lämplig och att intet kunde vara mindre önskligt än ett återgående till de före omorganisationen rådande förhållanden.» Ja, mine herrar, det är alldeles gifvit och klart, att så skall vara förhållandet, ty hvarför måste Ultuna omorganiseras? Jo, därför att det der icke alls gick ihop i ekonomiskt hänseende. Det visade sig, att egendomen icke gaf så stora inkomster, att institutet dermed kunde underhållas, och därför måste en omorganisation der ske.

Angående Alnarp säger departementschefen: »att under sådana omständigheter öfvergifva tanken på Alnarpsinstitutets organiserande efter samma grunder, som tillämpats vid Ultuna, borde enligt mitt förmenande kunna ifrågakomma endast för den händelse visadt blifvit, att vid Alnarp säregna förhållanden vore rådande, af beskaffenhet att göra en organisation efter nyssnämnda grunder olämplig och dertill af sådan vikt, att afgörande betydelse borde dem vid frågans bedömande tillmätas. — Några dylika förhållanden förefinnas mig veterligen ej alls och hafva ej heller kunnat af styrelsen för institutet påvisas.» Jo, det säregna förhållandet har inträffat, att Alnarp visat sig kunna underhålla det der förlagda landbruksinstitutet med sina egna inkomster så när som på 29,000 kronor, hvarmed staten bidrager till detta underhåll.

Jag ber att derefter få säga något om de förändringar i Alnarps organisation, som här blifvit föreslagna.

Den första förändringen skulle bestå deri, att chefen för landbruksinstitutet ej tillika skulle vara chef för hela institutet, utan blott för sjelfva läroverket, och vid sidan af honom skulle finnas en annan person, som skulle förestå jordbruket. Dessa båda skulle hafva lika mycket att säga, och ingen skulle vara för mer än den andre. Man har nu sagt, att erfarenheten visat, att det går mycket väl för sig att på detta sätt hafva två likställda personer bredvid hvarandra på Ultuna. Ja, jag känner icke dessa personer, men jag tror dock, att dessa måst vara så beskaffade, att den ene varit något styfvare än den andre och därför också i någon mån haft befäl öfver denne, åtminstone kan jag icke finna annat än att det måste vara så. Om man sätter två personer, lika starka, bredvid hvarandra — till och med i äktenskapet — måste den ena alltid i någon mån underordna sig den andra. Vid Alnarp har man nu i många år, i en 30 eller 40, endast haft en chef; men skulle man nu der få två chefer, komme många stridigheter att deraf uppstå. Enligt förslaget skall trädgården höra under chefen för undervisningsverksamheten och icke under chefen för landbruket. Som herrarne väl veta, inträffar det oföntligt många gånger, att trädgårdsmästare och rättare komma i strid, trädgårdsmästaren vill ha hjälp af rättaren, men rättaren svarar, att han har så mycket annat, som han skall göra, att han inte har tid att lemna någon dylik hjälp. Då är det i vanliga fall husbonden, som skall jemka mellan dem. Likaså skall parken räknas till institutet och icke till landbruket. Om det då t. ex. kommer en order, att det måste köras grus till gångarne i parken, så säger kanske föreståndaren för landbruket, att han icke har tid att göra något sådant. Och på samma sätt om det kommer bud från mejeriet, att det måste fraktas några fjerdingar smör till stationen, så svaras, att man inte har tid dertill. Enligt den erfarenhet, som jag har i detta afseende, fordras en enda öfverordnad, som är bestämmande i dylika fall.

Hvad lärarne beträffar, så säger departementschefen, att man bör anskaffa fasta lärare för att undervisningen skall blifva bättre. Ja, mine herrar, det är verkligen egendomligt, att vi här i landet hafva passion för att göra innehafvare af lärarebefattningar och dylikt fast anställda. Det är emellertid fråga om detta kan vara så bra. För att som exempel taga de presterliga tjänsterna, så kan det ju hända, att man till en sådan befattning får en alldeles utmärkt person, men det kan också hända, att församlingen får en dålig prest, och denne får i alla fall sitta qvar der hela sin lifstid. Något sådant är naturligtvis icke fördelaktigt.

På grund af det läge, som Alnarp har, i närheten af Malmö och Lund och äfven andra större samhällen, finnes der stor möjlighet att kunna få extra lärare, så att man kan få flera sådana. Dessa äro unga personer, som hafva mycket intresse för saken, men det är en ständig omsättning af dessa extra lärare, och om det skulle finnas någon dålig lärare bland dem, kan man därför lättare blifva utaf med honom än om han vore fast anställd. Genom anställandet af ett ökad antal fasta lärare, skulle man derjemte blifva tvungen att uppföra flera nya

*Angående
höjning af
anslaget till
Alnarps
landbruks-
institut
m. m.
(Forts.)*

*Angående
höjning af
anslaget till
Alnarps
landtbruks-
institut
m. m.
(Forts.)*

byggnader, men Alnarp är verkligen redan förut så belamradt med byggnader, som draga ett stort underhåll, att jag tror, att det icke är skäl att ytterligare belamra det med byggnader.

Departementschefen yttrade här, att det är sorgligt, att lärarne skola vara ovissa angående pensioner och dylikt. Men jag förstår icke, hvarför icke den saken skulle kunna ordnas redan nu genom att man bestämde, att de lärare, som nu äro fast anställda, skola få pension. Det medgifves, att det är mycket tråkigt, som det nu är, att man måste begära pension särskildt för hvarje lärare, som afgår.

Nu sade en talare här från statsutskottet, att styrelsen har det mycket behagligt under nuvarande förhållanden, då den ju kan få göra och låta, som den själf vill. Ja, mina herrar, det är fråga, om detta behag verkligen är så stort. Jag har sedan många år varit medlem af styrelsen för Alnarps landtbruksinstitut, och jag får uppriktigt säga, att jag finner behaget deraf vara ganska tvifvelaktigt. Styrelsens ansvar är ju här mycket stort; dess uppgift är helt enkelt denna: Här har ni en egendom, sköt den, så att affärerna gå ihop! Detta är ett ganska kinkigt uppdrag, som under svåra tider kanske till och med är omöjligt att utföra; det blir då styrelsens sak att med sitt namn anskaffa pengar. Det skulle därför vara behagligare för styrelsen, om regeringen öfvertog ansvaret, ty då får staten skjuta till medel, om icke affärerna skulle gå ihop. Det är klart, att när styrelsen skall redovisa för Riksdagen, så kan den blifva mera fallen för att experimentera och skaffa pengar dertill, än när det är på styrelsens ansvar, att affärerna gå ihop.

Ehuru jag som styrelseledamot gerna skulle se, att styrelsen sluppe sitt nuvarande ansvar, kan jag dock egentligen icke förstå, hvad dermed skulle vara vunnit, någon behållning för staten skulle det icke blifva, utan det skulle tvärtom blifva dyrare.

Hvad undervisningen beträffar, påpekade departementschefen, att denna vid Alnarp icke riktigt var sådan, som man skulle önska, men han sade deremot icke, att den var betydligt underlägsen undervisningen vid Ultuna. Jag vet nu icke om så är förhållandet, men om det så skulle vara, vore det ju ledsamt; är så deremot icke förhållandet, utan om undervisningen är lika god vid Alnarp som vid Ultuna, så kan man ju fråga, hvad en omorganisation af Alnarp då skulle tjena till. Jo, den skulle genomföras, för att vi skulle ha nöjet och tillfredsställelsen, att dessa båda institut vore lika organiserade. Men för att vi skulle kunna få detta nöje, skulle vi offra 118,000 kronor för uppförandet af nya byggnader, förutom åtskilliga andra summor för extra utgifter.

Herr talman! Oktadt jag är ledamot i styrelsen för Alnarps landtbruksinstitut och sålunda — jag erkänner det — möjligtvis kan här af få obehag, såvida det nemligen skulle blifva dåliga tider och inkomsterna skulle gå ned — jag hoppas dock, att det framgent skall gå lika bra som hittills och att Alnarp är så väl skött, att någon missväxt af större omfång icke skall kunna vederfaras denna egendom — vågar jag på de nu anförda skälen yrka bifall till den af herr Tamm m. fl. afgifna reservationen.

Herrar *Andersson* i Pettersborg och *Persson* i Borrby instämde häruti.

*Angående
höjning af
anslaget till
Alnarps
landtbruks-
institut
m. m.
(Forts.)*

Herr Sjö: Herr talman, mine herrar! Jag begärde ordet med anledning deraf, att herr statsrådet och chefen för kongl. jordbruksdepartementet här nyss yttrade, att styrelsen för Alnarps landtbruksinstitut handlade huru den behagar och vore utan kontroll. Jag har icke hört annat än att denna styrelse äfvensom tjänstemännen vid institutet handlat i öfverensstämmelse med skolans och landets bästa. Hvad kontrollen angår, så veta vi ju litet hvar, att om det också icke finnes någon annan kontroll, så blir det alltid åtminstone någon kontroll derigenom, att räkenskaperna ärligen revideras af statsrevisörerna. Skulle det behövas någon annan kontroll, revision eller inspektion, så antager jag, att det är ganska lätt för herr statsrådet att anordna en sådan. Uti en annan punkt uti detta samma betänkande förekommer ett auslag å 15,000 kronor till mosskulturens befrämjande, och beträffande den frågan har Riksdagen en gång beslutat, att ett statens ombud skall vara närvarande vid revisionen af dithörande räkenskaper och att landtbruksstyrelsen skall ega rätt att inspektera mosskulturanstalten. Jag undrar, om man icke skulle kunna anordna liknande föreskrifter äfven här, och är det så, att det icke hjälper, att man icke derigenom förtager sådana misstankar, som man nu har beträffande styrelsen för Alnarps landtbruksinstitut, så måste man naturligtvis anordna en mera effektiv kontroll.

Efter läsningen utaf de af jordbruksministern, landtbruksstyrelsen och styrelsen för Alnarps landtbruksinstitut afgifna yttrandena, har jag icke kunnat komma till någon annan uppfattning i frågan, än att styrelsen vid institutet har rätt. Vi hafva som bekant tvenne landtbruksinstitut inom landet, vid Ultuna och vid Alnarp. Ultuna är, som redan är nämndt, reorganiseradt derhän, att der endast läres kammarteorier, och detta må ju kunna gå för sig vid ett landtbruksinstitut, men att vi äfven skulle drifva det derhän, att vi vid det södra institutet, vid Alnarp, skulle ordna undervisningen på samma sätt som vid Ultuna, kan jag för min del icke vara med om. Låtom oss få ett af hvardera slaget, således äfven ett, der man får lära både teoretiska och praktiska ämnen. Detta tror jag skulle gagna den unge mannen, när han kommer ut. Han kan här välja för öfrigt, vill han lära såväl teoretiska som praktiska ämnen, kan han välja Alnarp, vill han åter endast lära teoretiska ämnen, bör han välja Ultuna. Jag tror, att vi handla klokt, om vi bibehålla de nuvarande förhållandena. Jag kan sannerligen icke finna annat, än att styrelsen för Alnarp hit tilldags har skött sig utomordentligt väl. Alla landtmän, som varit i tillfälle att bedöma elever från båda instituten, skola gifva mig rätt, då jag säger, att, i allmänhet, de skickligaste eleverna gå ut från Alnarp. Om vi låta det vara vid det gamla, skulle vi fortfarande kunna begagna oss af den fördel, som ligger deri, att vi från universitetsstaden, från Malmö och från industri centra der i närheten kunde få skickliga lärare för institutets räkning, och man sluppe då att anställa så många ordinarie lärare, då man ju nästan alltid hade tillgång till unga, skickliga och kraftiga personer,

Angående
höjning af
anslaget till
Alnarps
landbruks-
institut
m. m.
(Forts.)

vilka som extra lärare kunde undervisa i de erforderliga ämnena. Man skulle på det sättet undvika det stora anslag å 118,300 kronor, som i punkt 3 af detta betänkande blifvit föreslaget. Om Alnarpsinstitutet skall organiseras i öfverensstämmelse med Kougls Maj:ts förslag, kommer derigenom att uppstå rätt väsentligt ökade årliga utgifter. Hvad man nu vill genomföra vid Alnarp, genomfördes enligt styrelsens uttalanden för några tiotal år sedan i Tyskland. Man skilde då der mellan sjelfva den teoretiska undervisningen vid landbruksläroverken och den mera praktiska undervisningen. Den förra förlades till och med till universitetsstäderna. Men man kom snart nog under fund med att på det sättet de icke hade vunnit det, som man ville vinna, nemligen bästa möjliga resultat. Man utbildade skickliga assistenter, men långt ifrån skickliga jordbrukare. Men är det meningen, att man vid landbruksinstitutet skall utbilda klena jordbrukare, då är det sannerligen bäst att icke hafva några landbruksinstitut.

Jag kan icke se annat, än att vi här gjorde klokast i att bibehålla den nuvarande organisationen af Alnarp, till fördel för skolan, till fördel för landet och för alla dem, som der komma att genomgå kurser i landbrukslära. Jag ber därför, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr von Friesen: Herr talman! Jag vill icke genast i början uppehålla mig vid det hufvudskäl, som förmått mig att instämma med utskottet i dess hemställan. Jag skall be att få till sist upptaga det, som för mig är hufvudskälet. Jag anser mig nemligen, innan jag kommer till detta, böra söka undanrödja några af de betänkligheter, som här blifvit uttalade mot den föreslagna organisationen af Alnarps landbruksinstitut. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har erinrat om huru denna fråga kommit fram, och huru den förut vid riksdagen blifvit behandlad. Det är ju litet underligt. En landbruksläroverkskomité var tillsatt för att utarbета ett förslag till organisation af de båda högre landbruksläroverken och af landbruksundervisningen i öfrigt. Då var man genast böjd att taga den af komitén föreslagna nya organisationen för det landbruksinstitut, som icke bar sig — såsom en talare redan förut erinrat — men att deremot taga den nya organisationen för det institut, som bär sig, och som möjligen kan gifva staten inkomster, om staten helt öfvertog detsamma, det ville man icke gå in på. Man vet också, att det hufvudsakligaste motståndet i denna fråga kommit från de styrande vid Alnarps landbruksinstitut, ty dessa ha alltid velat undandraga sig en fullt tillfredsställande kontroll i ekonomiskt hänseende, hvilken kan åstadkommas endast gent emot en anstalt, som står helt och hållet under statens ledning.

Man har nu mot denna organisation af Alnarps landbruksinstitut anført, att man icke skulle kunna undvika slitningar mellan cheferna, om det skulle blifva två sådana, den ena för läroverket och den andra för jordbruket. Deremot kan man säga, att det är omöjligt att hafva en och samma närmaste chef för två så olika institutioner som ett

teoretiskt läroverk å ena sidan och ett praktiskt landtbruk, å andra sidan.

En föregående ärad talare sade, att om det står två chefer bredvid hvarandra, det alltid uppstår slitningar och att den ene alltid söker tillvälla sig makten öfver den andra. Ja, det kan jag vara med om, men jag undrar, om det icke äfven för närvarande, ehuru det är en chef för det hela, dock ovilkorligen måste vara på det sättet, att den, som förestår landtbruket, måste utöfva ett afgörande inflytande på detta. Hvem som nu i det hela råder af dem båda, det kan jag icke säga, men det är icke säkert, att det är den nominelle chefen, som är den styrande, ty det *kan* också vara chefen för landtbruket, som är den styrande. Men är så fallet, då blir förhållandet alldeles galet, ty då blir det icke den, som styr, som bär ansvaret, men då är det väl bättre, att den, som råder, också bär ansvaret, såsom fallet skulle bli enligt den kongl. propositionen.

Vidare har man sagt, att det genom en sådan omorganisation icke skulle blifva någon praktisk undervisning vid institutet. Ja, hvad menar man då med en praktisk undervisning? Det är dock meningen, att detta skall vara ett *teoretiskt* läroverk. Det är undervisning i landbrukets *teori*, så högt som den här i landet kan meddelas, som skall meddelas vid detta institut, och det har förut här i kammaren — äfven af skåningar — starkt framhållits, att det icke är meningen, att upptaga den dyrbara tiden af två år, som eleverna skola tillbringa vid institutet med sådana saker, som de kunna få lära sig vid hvilket välskött jordbruk som helst. Dessa två år behöfva mer än väl egnas åt landbrukets teori, som i våra dagar spelar en så ofantligt stor roll för ett rationellt jordbruk. Sjelfva det praktiska jordbruket deremot få eleverna inhemta på annat håll lämpligare än vid institutet, och det är alls icke institutets ändamål att meddela undervisning om denna sida af landtbruket. Att undervisningen deremot skall vara praktisk i en annan mening, derom är jag fullkomligt med, på samma sätt som jag vill, att all undervisning skall vara praktisk. För detta ändamål är också denna teoretiska anstalt förlagd vid sidan af ett väl skött jordbruk, så att detta under den teoretiska undervisningen hela tiden skall tjena såsom den yppersta undervisningsmateriel. Se vi — för att taga ett exempel — på de tekniska läroverken, så förut-sattes ju icke, att chefen för tekniska högskolan skall vara verkställande direktör för en mekanisk verkstad, utan chefen för tekniska högskolan har annat att sköta; men eleverna vid tekniska högskolan böra på förhand vara inne i praktiskt tekniska saker, innan de komma till tekniska högskolan, och under den tid de bevista undervisningen vid tekniska högskolan böra de få besöka mekaniska verkstäder, industriella etablissemang m. m. för att der finna undervisningsmateriel för den undervisning, som de vid tekniska högskolan åtnjuta.

Ån vidare säger man, att det icke är nyttigt att stöpa dessa två läroverk, det vid Ultuna och det vid Alnarp, i samma form; men de behöfva icke stöpas i samma form, derför att de båda blifva satta på ordinarie stat. Det kommer ju alltid att bero mycket på individualiteten hos chefen och hos lärarne samt på särskilda förhållanden

Angående
höjning af
anslaget till
Alnarps
landbruks-
institut
m. m.
(Forts.)

Angående
höjning af
anslaget till
Alnarps
landbruks-
institut
m. m.
(Forts.)

vid de olika instituten, och det ena institutet kan få sin särskilda prägel mycket väl skild från det andras.

En hufvudsak i förslaget är, att man sökt förbättra lärarnes ställning vid institutet. Man har hittills här som vid andra läroverk upprätthållit undervisningen genom en utsträckt användning af extra lärare-systemet. Vid andra läroverk kan det nu sättas i fråga, huruvida icke extra lärare-systemet kan hafva ett visst berättigande, men vid ett sådant special-läroverk som Alnarp tror jag, att det är mycket svårt att tillämpa extra läraresystemet. Det finnes ju äfven vid ett sådant läroverk vissa grundläggande ämnen, och i dessa kunna nog extra lärare användas, enär undervisningen i dessa ämnen är lika öfver allt, det må nu vara vid landbruksinstitut, allmänna läroverk eller universitet. Men hvad beträffar hufvudämnen, tillämpningsämnen, förefaller det mig vara nödvändigt, att läraren under en lång tid anpassar sig för undervisningen vid ett institut sådant som detta. Det rätta sättet för en sådan undervisning finner nemligen icke en vetenskapsman, det må vara hvilken som helst, genast han kommer dit, ty han stöter här på en sak, med hvilken han under sin förberedelse till lärarekallet icke haft något som helst att skaffa, och framstående undervisningsförmåga i dessa tillämpningsämnen kan icke förvarfvas på annat sätt än genom mångårig verksamhet vid ett sådant institut. Jag tror således, att extra läraresystemet vid ett läroverk sådant som detta kommer att medföra mycket dåliga verkningar.

Jag hade i likhet med den ärade talaren på upplandsbanken helst sett, att statsutskottet hade velat bifalla Kongl. Maj:ts förslag oförändradt. Jag tror nemligen icke, att hvad som blifvit af Kongl. Maj:ts begärdt är mera än hvad som borde af Riksdagen beviljas, och jag tror, såsom han nämnde, att det hade varit bättre, om redan nu den åttonde lektorn hade tagits. Min ärade vän till höger anmärkte i sitt anförande vid 1899 års riksdag, då frågan om Ultuna landbruksinstitut sist var före, att det fans ett ytterst viktigt ämne, nemligen byggnadslära, inklusive dikningslära, som ovilkorligen borde tillgodoses med ett lektorat vid ett högre landbruksinstitut, och de skäl, som af honom anfördes, voro åtminstone för mig så öfvertygande, att jag tycker, att det skulle vara orätt, om icke ett sådant lektorat nu genast upprättades äfven vid Alnarp. Härom har nu statsutskottet visserligen icke sagt någonting, ty statsutskottet har endast nedsatt lektorernas antal från åtta till sju, men det kan ju vara värdt, att när man vid organiserandet af Ultuna landbruksinstitut icke velat tillgodose dessa båda ämnen med lektorat, utan nöjt sig med en adjunkt man då icke heller vid Alnarp skall tillsätta något lektorat, utan der nöja sig med extra lärare — ty såsom herrarne se, finnes en olikhet mellan staterna för landbruksinstituten vid Ultuna och Alnarp, derutinnan att vid Alnarp — och detta med rätta enligt min mening — inga adjunkter föreslagits.

Sedan jag sålunda sökt bemöta de invändningar, som blifvit gjorda mot en omorganisation af landbruksinstitutet vid Alnarp, vill jag komma till det, som, såsom jag nämnde, för mig särskildt varit hufvudskalet i biträda statsutskottets förslag, och det är den omsorg, som man enligt min tanke alltid bör eigna åt ordning och skick i

statsregleringen. Det har hittills varit så, att styrelsen har, när tillfälliga behof vid Alnarp yppat sig, kommit till Riksdagen och begärt medel till täckande af dessa behof; men vid sidan af de af Riksdagen anslagna medlen har styrelsen haft en mera privat kassa, nemligen den, som härledt sig ifrån jordbruket, rörande hvilken Riksdagen icke haft något att säga. Här af har blifvit följd en del af Riksdagen icke kunnat i deras helhet öfverskåda de behof, som förefunnits, och dels att Riksdagen icke kunnat veta, om dessa behof, till hvilka anslag begärts hos Riksdagen, verkligen blifvit täckta med de anslag, som Riksdagen beviljat till Alnarps landtbruksinstitut. För att få ordning och reda i allt detta är det som jag, och jag tror mängen med mig, förut har yrkat på en sådan omorganisation af Alnarps landtbruksinstitut, som här har föreslagits, och hufvudsakligen af detta skäl, herr talman, ber jag äfven nu att få yrka bifall till denna organisation, då förslag om densamma ändtligen framkommit ifrån Kongl. Maj:t. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Angående
höjning af
anslaget till
Alnarps
landtbruks-
institut
m. m.
(Forts.)

Häruti instämde herr vice talmannen *Swarthing*, samt herrar *Persson* i Tällberg, *Pehrson* i Törneryd, *Olofsson* i Ävik, *Mallmin* och *Pehrsson* i Åkarp.

Friherre Barnekow: Herr talman! Mine herrar! Jag ber om ursäkt, men jag måste i några delar bemöta den siste ärade talaren.

Han sade, att styrelsen för Alnarps landtbruksinstitut vill gerna bibehålla det gamla systemet för att undandraga sig kontroll. Tro då herrarne, att det icke nu finnes kontroll der. Tro herrarne verkligen, att styrelsen för Alnarp stoppar något i egen ficka! Nej, det finnes verkligen kontroll, ty staten utser revisorer, som granska förvaltningen. Den föregående talaren sade, att styrelsen använde penningarna, huru den behagade. Så är icke förhållandet. Styrelseledamöterna kunna möjligen för institutet *offra* penningar, men *förtjena* penningar der göra de icke.

Vidare sade den siste talaren, att det vore egendomligt, att staten skulle öfvertaga omsorgen om det jordbruk, som *icke* bär sig, men det jordbruk, som bär sig, skulle staten icke få öfvertaga. Det kan emellertid vara fråga om det. Jag har åtminstone en särskild ovilja emot att staten uppträder som landtbrukare. Ja, mina herrar, jag går så långt, att jag håller före, att staten borde sälja alla sina domäner. Jag anser nemligen, att staten icke duger till att vara jordbrukare. Staten må hafva skogar och besörja trafik, men icke befatta sig med jordbruk. Om nu detta jordbruk öfverflyttas på staten och staten sköter det med inspektor, tro herrarne verkligen, att det skall blifva mera inkomster då? Jag tror det icke.

Hvad beträffar påståendet, att chefen för institutet icke lämpligen bör vara föreståndare för jordbruket, vill jag säga, att Alnarp har 40-årig erfarenhet af att det går för sig, hvaremot Ultuna endast har 9-årig erfarenhet af att det går bra att hafva två lika höga herrar. På samma sätt har Alnarp flere års erfarenhet utaf, att det går mycket väl an att undervisa genom extra lärare. Och jag har ännu icke

Angående
höjning af
anslaget till
Alnarps
landbruks-
institut
m. m.
(Forts.)

hört det påståendet, att undervisningen vid Alnarp skulle vara betydligt underlägsen undervisningen vid Ultuna.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Odelberg: Jag skall blott bedja att få yttra några få ord för att bemöta hvad herr Sjö här sagt.

Han har nemligen här förklarar alldeles kategoriskt, att vid Ultuna landtbruksinstitut utbildades endast »kammarlärda» jordbrukare, men deremot vid Alnarp praktiska samt att det alltid visat sig, att de från Alnarp utgångna eleverna äro långt bättre än de från Ultuna. Jag ber att få på det allra bestämdaste protestera mot ett sådant påstående. Någon kammarlärdom meddelas icke vid Ultuna, utan sörjes för det undervisningen blifver så lefvande som möjligt, i det att undervisningsmaterialet, egendomen Ultuna, begagnas vid alla möjliga tillfällen af såväl läraren i jordbrukslära som af läraren i husdjurskötsel. Att eleverna icke gå der och dika och plöja, är väl sant, men det kan väl icke vara herr Sjös mening att utbilda jordbrukare på sådant sätt vid landtbruksinstitutet.

Vidare har herr Sjö missuppfattat mig, då jag sade, att kontroll skulle vara omöjlig. Med kontroll förstår jag icke pekuniär kontroll, ty att sådan nöjaktigt utöfvas, derom draga nog statsrevisorerna försorg. Men kontroll kan icke utöfvas af Kongl. Maj:t i afseende på *undervisningen*. Då institutet skall till stor del uppehållas med osäkra inkomster, nemligen egendomens afkastning, kan Kongl. Maj:t ej fastställa någon stat, ej föreskrifva huru många lärare, som skola anställas, ej heller fördela läroämnen på dem. Extra lärarsystemet, som nyss af herr von Friesen utdömdes från landtbruksinstitutet, då det var fråga om undervisning i några hufvudämnena, måste i stor utsträckning tillämpas.

Så undervisas t. ex. vid Alnarp i för den blifvande jordbrukaren så viktiga ämnen som botanik, zoologi och vattenbyggnadslära af extra lärare, nemligen af en baningenjör och en docent. Dessa personer må nu vara huru skickliga och framstående som helst, man kan likväl ej begära, att de för ett extra lärarearfvode skola egna tid och krafter för att sätta sig in i delar af deras respektive ämnen, som företrädesvis böra blifva föremål för undervisning vid ett landtbruksinstitut. Jag vågar därför påstå, att undervisningen vid Alnarp icke är så fullständig som den är vid Ultuna. Och icke heller utbildas några »kammarlärda» herrar vid Ultuna. Det är en fras, som herr Sjö hemtat från Alnarpsstyrelsens utlåtande öfver landtbruksstyrelsens reorganisationsförslag, men der är ej uttrycket tillämpadt på ultunaeleverna.

Vidare kan jag, i likhet med herr von Friesen, icke finna, att det är lämpligt, att ett statens institut skall skötas på sådant sätt, att styrelsen får skrifva på vexlar för att uppehålla läroverket. Såsom friherre Barnekow upplyste, är det bekymmersammast att hafva uppdraget att under dåliga tider skaffa penningar; men det är icke blott under dåliga tider, utan naturligtvis äfven under andra förhållanden, som denna uppgift åligger styrelsen, ty den stora egendomen fordrar också ett ganska betydande rörelsekapital. Jag kan icke finna det lämpligt,

att enskilda personer skaffa penningar för att kunna drifva en statens institution. Då torde det vara bättre och lämpligare att gå till vaga, som vid Ultuna, att Kongl. Maj:t beviljar ett kreditiv för ändamålet, som vissa tider på året alltid skall vara fylt.

*Angående
höjning af
anslaget till
Alnarps
landbruks-
institut
m. m.*

Herr Henricson: På grund af de skäl, som anförts dels från statsrådsbänken och dels af en talare på stockholmsbänken, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr Sjö: Af det senare yttrandet, som herr statsrådet och chefen för kongl. jordbruksdepartementet hade, framgick ju liksom af det föregående, att det egentligen var *teoretiska* kunskaper, som inlärdes vid Ultuna, och han tillade nu, att icke kan man tänka, att eleverna skulle gå oeh dika och deltaga i sådana yttre göromål. Dermed har han ju sagt, hvad också jag nämnt, att vid Ultuna öfvas och inläres endast teori, men meddelas icke någon praktisk undervisning. Och det är *det*, som jag anser, att man icke skall införa äfven vid Alnarp, utan jag vill, att såväl det ena som det andra der skall inläras och öfvas. Den praktiskt utbildade mannen är enligt mitt förmenande för mera än den som har blott teoretiska kunskaper. Vi veta litet hvar, att det finnes mången praktisk man, som utgått i hvarjehanda värf och slagit sig fram långt bättre än hvad de teoretiskt utbildade gjort. Jag har således genom mitt föregående yttrande icke påstått annat än verkliga förhållandet är vid såväl det ena som det andra institutet. Vi vinna säkerligen rätt goda fördelar, ifall vi få behålla det som det nu är vid Alnarp. Då finge vi behålla trädgårdsskola, hofslagareskola och mejeriskola och alla göromål och lärdomar som hittills der öfvas. Och det är det som gör, att jag icke kan annat än vara med om att man får bibehålla Alnarps institut i sitt nuvarande skick. Det är också därför, som jag fortfarande yrkar bifall till reservationen.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Odelberg: Jag vill endast ställa den frågan till herr Sjö, om han anser, att våra landtmannaskolor, som Riksdagen har med sådan välvilja understödt, böra indragas. Dessa landtmannaskolor äro helt och hållet teoretiska läroanstalter. För att vid dem vinna inträde erfordras, att man skall hafva nödig praktik undangjord. Elever äro der våra hemmans-egaresöner, som från barndomen deltagit i jordbruket. De behöfva icke praktik, men deremot behöfva de teoretiska kunskaper. Samma är förhållandet med de högre landtbruksläroverken. Det skall såsom oefftergiftigt vilkor fordras, att eleverna allvarligt praktiskt deltagit i jordbruket, innan de komma dit. Om det icke är undangjordt, förstå de icke uppfatta undervisningen. Det är på *annat* håll, men icke vid statens landtbruksinstitut, som man skall lära sig ploja, dika och så.

Herr Sjö: Blott ett par ord. Landtmannaskolor, landtbruks- skolor och högre läroverk för landtbruk äro skilda skolor; men anser jag, att det ej skulle skada, om man äfven i den förstnämnda skolan kunde

öfva praktisk jordbruksundervisning, dock kan tyvärr, såsom de nu äro förlagda, ej detta ske.

Öfverläggningen var härmed afslutad. I öfverensstämmelse med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner: 1:o) på bifall till utskottets hemställan, 2:o) på afslag å nämnda hemställan och bifall till den af herr H. P. P. Tamm med flere afgifna, vid punkten fogade reservationen och 3:o) på afslag å utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning. Herr talmannen ansåg förstnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef emellertid begärd och företogs, sedan till kontraposition antagits yrkandet om bifall till reservationen, enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i första punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å berörda hemställan bifallit den af herr H. P. P. Tamm med flere afgifna, vid punkten fogade reservationen.

Voteringen utföll med 128 ja mot 87 nej; och hade utskottets hemställan alltså bifallits af kammaren.

Angående
höjning af
anslaget till
Ultuna
landbruks-
institut
m. m.

Under *punkten 2*, angående höjning af anslaget till Ultuna landbruksinstitut m. m., hemställde utskottet:

a) att Riksdagen måtte godkänna de vilkor och förbehåll, som under punkt 1 i statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden den 11 januari 1902 föreslagits för åtnjutande af de i staten för landbruksinstitutet vid Ultuna upptagna löneförmåner,

b) att Riksdagen måtte, under förutsättning af bifall till hvad utskottet under punkt 1 häröfvan föreslagit, höja det under förevarande anslagstitel uppförda anslag till Ultuna landbruksinstitut från 20,000 kronor med 31,000 kronor till 51,000 kronor.

Efter föredragning af *momentet a*) yttrade

Herr Hedin i Stockholm: Herr talman! Det finnes *en* synpunkt, från hvilken hvem som helst kan ega en viss grad af befogethet att yttra sin mening angående en så speciel sakfråga som landbruksundervisningen. Den synpunkten kan i korthet uttryckas i följande fråga: »Gifves det garanti för att vid tillsättningen af lärareplatser vid landbruksinstitutet den konstaterade dugligheten

icke får undanträngas till förmån för den favoriserade odugligheten eller den högre dugligheten icke stå tillbaka för den lägre.» Svaret på den frågan är, att hittills tyckes den garantien helt och hållet hafva saknats i brist af nödig kontroll.

Det är i sjelfva verket underligt, att allmänheten med stor uppmärksamhet följer vittnesbörden om orättvisa och mannamån vid befordringar, militära och civila, äfven vid tillsättningar, som icke skulle synas vara egnade att väcka någon större uppmärksamhet på grund af tjänstens mindre betydliga vigt, men att, när befordringar, som borde ådraga sig en synnerlig uppmärksamhet, ske till exempel vid Ultuna landtbruksinstitut, de få gå skäligen obemärkt förbi, under det att man skulle tycka, att en stor del af landets jordbrukare skulle resa sig som en man för att för framtiden söka omintetgöra dylika förehafvanden.

Jag har beträffande denna sak erhållit åtskilliga bref, bland annat ett från en mycket bemärkt man, som — synes det mig — bort sjelf framträda offentligen. Han skrifver följande: »Nu är det visserligen sant, att i spetsen för jordbruksdepartementet står en eminent sakkunnig man och det är visserligen sant, att man icke kan betvifla, att han hyser stort intresse för undervisningen i landtbruk och ej heller har någon rättighet att tvifla på vare sig hans rättskänsla eller hans kurage att göra sin vilja gällande, men det är ett särskildt förhållande med befordringarna. Ni kan väl förstå, att jag har haft tillfälle under en lång följd af år» — och jag förstår det i sjelfva verket mycket väl — »att se huru det går till vid befordringar. Det är en storartad täflan från alla möjliga håll att bemäktiga sig platserna till förmån för anhöriga, för vänner och vänners vänner och detta bemödande är icke på det sättet beskaffadt, att man till exempel vid militära befordringar ser saken vara föremål för intresse blott inom den militära världen, utan der komma krafter från åtskilliga håll, manliga och qvinliga, som göra sig gällande vid befordran till högre officersplatser. Så är det nog inom alla områden, och det är icke alltid så godt för en departementschef att få sin vilja fram mot en konspiration af krafter, som vilja skaffa fram personer, som icke med säkerhet kunna komma fram uti en offentlig täflan.»

Från ett annat håll har jag fått några exempel på, huru det kunnat gå till i den vägen, med anmodan att nämna någonting om detta och under det att brefskrifvaren också uttalade sin förhoppning, att det måtte blifva slut på detta ofog, sedan i spetsen för denna viktiga del af förvaltningen kommit en person, som har verkligt intresse på samma gång som verkliga insigter i allt hvad till saken hör. Han nämner följande — och han säger, att detta är ett urval af exempel: »Ehuru i instruktionen för Ultuna föreskrifves, att lediga lärareplatser skola till ansökan kungöras, gick det till exempel till så år 1899, att en tjänst, som blef ledig — det var en lärareplats, som upphöjdes från adjunkt till lektorat — tillsattes utan ansökning, churu man visste — säger han — att det nog fans åtminstone några personer, som skulle med full kompetens hafva kunnat täfla om den; och det var väl också anledningen till att ingen ansökning medgafs.» Vidare

Angående
höjning af
anslaget till
Ulriks
landtbruks-
institut
m. m.
(Forts.)

talas han om ett fall något år förut, då visserligen ledigförklaring egde rum och två personer sökte platsen, men af hvilka den ene blef hotad att återtaga sin ansökning. Hotet bestod deri, att eljest skulle han blifva förklarad inkompetent. Brevskrivaren påstår, att såvidt kompetensfrågan skulle afgöras af opartiska personer, det icke vore möjligt att få hederligt folk att förklara honom inkompetent, men man var väl ändå säker på att kunna frambringa ett sådant resultat, och han lät tvinga sig att återkalla sin ansökning. Den andre ombads att göra detta, därför att han i sjelfva verket var predestinerad att få platsen. Sedermera gick det till så, att när båda hade återkallat sina ansökningar — återkallelserna hade tillkommit på sätt jag nyss nämnde —, använde man detta såsom bevis på, att ingen sökande kunde fås, och att detta sålunda i sin ordning ådagalade, att det var nödvändigt att upphöja befattningen från adjunktur till lektorat. Sedan detta skett, gafs platsen utan ansökning åt den andre i ordningen, nemligen åt den af de sökande, som var predestinerad, men åt hvilken man ville hafva lektorat i stället för adjunktur. Tillättning utan täflan har egt rum åtskilliga gånger. År 1899 tillsattes ett lektorat utan ansökning, d. v. s. således i strid med sjelfva instruktionen, för att icke tala om, att det är i strid med grundlagens uttryckliga mening. Om man jemför 28 och 36 §§ regeringsformen, skall man finna, att det är alldeles påtagligt, att grundlagen menar, att tillfälle till ansökning skall gifvas; ty huru skall det eljest vara möjligt att förvissa sig om, att man kan göra gällande de grunder för befördran, som grundlagen sätter upp såsom de enda, nemligen förtjenst och skicklighet? Man nämnde en gång en person, som enligt veterligt sakkunnigas mening icke var kompetent. Den, som i sju år hade skött det hela och i sjelfva verket var fullt kompetent, ville man undantränga, men man förstod mycket väl, att i öppen täflan skulle det icke hafva kunnat gå för sig, och därför tillgrep man en olaglighet och valde den nämnda utvägen. Det har gått så långt beträffande en af dessa, som på det sättet kommit fram, att eleverna högljudt klagat öfver detta. De vände sig med en skrivelse till styrelsen, men den mottogs med vredesmod af ordföranden och refs sönder för deras ögon utan att blifva styrelsen meddelad.

Detta har jag på framställd begäran velat meddela, då det utan tvifvel i detta fall liksom i andra befodringsfrågor inom hela vår administration är af den allra största vikt för landet, att ingen mannan får ega rum till förmån för den ringare dugligheten, under det att den större dugligheten får stå tillbaka, men jag har icke anledning att i detta afseende göra någon vidare framställning och ännu mindre något yrkande.

Vidare yttrades ej. Hvad utskottet hemställt bifölls.

Moment b).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 3 - 5.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Efter föredragning vidare af *punkten 6*, angående skogsväsendet, lemnades på begäran ordet till

*Angående
skogsväsen-
det.*

Herr Starbäck, som yttrade: Herr talman! Mine herrar! Då jag ej har något yrkande att framställa, har jag länge tvekat, i fall jag skulle våga taga kammarens uppmärksamhet i anspråk. Men då den fråga, i hvilken jag vill yttra mig, enligt min åsigt är af mycket större betydelse och räckvidd, än som framgår vare sig af statsverkspropositionen eller statsutskottets utlåtande, har jag låtit min tvekan falla.

Hvad jag har att säga gäller den föreslagna staten för den forstliga försöksanstalten. Der är såsom arfvode till botanisten föreslaget ett belopp af 1,500 kronor. Detta synes mig dock, om man jemför det med arfvodena för de öfriga tjänstemännen vid anstalten, innebära ett underskattande af den botaniska vetenskapens betydelse på detta område, hvilket underskattande enligt mitt förmenande är betänkligt.

Ett sådant underskattande är för öfrigt ingalunda någon enstaka företeelse — hvilket för resten framgick af den diskussion, som nyligen hållits angående anslag till Alnarps landbruksinstitut. Uti landbruksstyrelsens utlåtande år 1900, pag. 23 i detta statsutskottets betänkande nederst på sidan, säges: »Hvad åter beträffade undervisningen i botanik och zoologi, ansåge landbruksstyrelsen fortfarande, att denna bäst skulle tillgodoses, om ett lektorat inrättades i dessa ämnen liksom vid Ultuna. Landbruksstyrelsen hade dock ej heller nu velat föreslå en sådan åtgärd på grund af de dermed förenade kostnaderna, då styrelsen ej ansåge någon större svårighet förefinnas att erhålla duglig extra lärare i dessa ämnen.» Denna uppfattning har också gång på gång under den föregående diskussionen framhållits. Här hafva emellertid föredraganden i landbruksstyrelsen herr Lüttkens och sedermera statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ställt sig på en annan ståndpunkt och derigenom räddat dessa ämnen från det öde, som landbruksstyrelsen tillämnat dem i förevarande fall.

I ett annat förhållande framskymtar samma underskattande utaf den teoretiska undervisningen, nemligen då det gäller fördelningen utaf det anslag af 5,000 kronor, som Riksdagen förra året beviljade till anställande af 2 lärare vid skogsinstitutet. Såsom af ett annat ställe i utskottets föreliggande utlåtande, pag. 154 och följande, framgår, har detta anslag fördelats så, att läraren i skogsteknologi, geodosi m. m. åtnjuter ett årligt arfvode af 3,000 kronor, under det att deremot den lärare, som är anställd i zoologi, geologi m. m., åtnjuter ett arfvode af 2,000 kronor. Visserligen skulle man — om det tillåtes mig att ett ögonblick uppehålla mig vid detta förhållande — kunna finna ett berättigande för detta högre arfvode åt den förre läraren deruti, *dels* att han under en termin, vårterminen, har större tjänstgöringsskyldighet än den andre läraren, *dels* ock att han under sommarsidan har större praktisk undervisningsskyldighet. Men å andra sidan är den kompetens, som erfordras för honom, grundad på 4 års

Angående
skogsväsen-
det.
(Forts.)

studier, under det att den kompetens, som ligger till grund för den andre lärarens anställande, är grundad på 10, ja, kanske mer än 10 års studier. Vidare har den förre läraren rättighet att beräkna tjänst-år, eller således att vid öfvergång från skogsinstitutet till en annan del af jägmästarebanan beräkna dessa år såsom gällande för lönetillägg eller åtminstone såsom merit.

Under sådana förhållanden torde det kunna vara lämpligt att här yttra några ord med afseende å det för botanisten här föreslagna arfvodet. I oktober 1901 hafva utsedda komiterade och sakkunnige för afgifvande af förslag angående ordnande af försöksverksamheten inom jordbruksområdet framlagt sitt betänkande. I detta förslag förekomma ej mindre än 4 med hvarandra likställda hufvudafdelningar, och vi finna också en hufvudafdelning, särskild afsedd för växtfysiologiens och växtsjukdomarnas område.

Da herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet åberopa detta betänkande — hvilket återfinnes å sid. 76 uti statsutskottets utlåtande — så synes det, som om det vore berättigadt att draga den slutsatsen, att herr statsrådet äfven skulle tillmäta detta utlåtande om försöksväsendet angående landbruksförhållanden samma värde, då det gäller att jemföra det med afseende å den botaniska vetenskapens ställning till försöksanstalten på det forstliga området. Så har emellertid ej varit förhållandet. Jag för min enskilda del — och jag tror, att den meningen delas af många — kan ej finna, att en försöksanstalt med afseende å landbruksförhållanden är till arten skild från en försöksanstalt med afseende å forstliga förhållanden. Såväl den ena som den andra gäller undersökning angående växter. Och jag vill påpeka, att de växter, med hvilka den forstliga försöksanstalten har att syssla, allt mer och mer hålla på att blifva verkliga kulturväxter, åtminstone inom stora områden af vårt land.

Hvilket arbete är det nu, som skall åligga botanisten i detta fall? Det viktigaste arbete, som tillkommer försöksanstalten, synes, till en början åtminstone, vara att landet rundt utse så kallade profytor eller försöksfält. Och för detta erfordras nu en föreståndare — en ordinarie jägmästare — med tilläggs-lön af 3,000 kronor och 2 assistenter med 2,500 kronor hvardera. Harom säges å pag. 69 och 70: »Vid beskrifningen af försöksfälten påkallades medverkan af en botanist.» Men dessutom borde han hafva till åliggande »att verkställa för skogshushållningens utveckling inom det botaniska området erforderliga undersökningar, såsom om skogsträdens förhållanden och utveckling inom olika skogstyper, om trädens frösättning och sjukdomar, om skogsfröets från olika växtplatser grobarhet och hårdighet, om ärftligheten m. m.» För hvar och en, som något litet sysslat med botaniska undersökningar, är det alldeles själfklart, att nästan hvar och en af här uppräknade grupper af namnda vetenskap kräfver en själfständig undersökning af särskild man. Men det är icke nog med detta. Jag tror, att endast biträdet vid beskrifvandet af försöksfält ställer alldeles tillräckliga fordringar på en person, för att det lilla arfvode, som här föreslås, skulle vara lagom för honom. Men för att nämna endast ett par discipliner — såsom också herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i den föregående diskussionen

rörande lärarekrafterna vid Alnarp framhöll — en sådan grupp som växtsjukdomar fordrar lika stora kunskaper i detta fall, som när det gäller landtbruket, och en sådan sak som undersökning af skogsfröct från olika växtplatser och undersökning af ärftligheten, framför allt detta senare, är utan tvifvel en bland de allra svåraste undersökningar, som kan föreläggas en person. Och sedan kommer det till, att dessa undersökningar omöjligt kunna utföras och afslutas under den tid af året, som är afsedd för botanistens medverkan, nemligen under sommaren; i de flesta fall kräfvdes också vinterarbete. Men detta blir icke möjligt, då denna syssla anses vara en bisyssla, som kan skötas af en person, hvilken har en annan syssla som hufvudsyssla, som skall föda honom, ehuru väl — hvilken egendomliga motsägelse jag tillåter mig att här framhålla — det å andra sidan säges: »Den eller de, som egnade sig åt densamma, måste göra detta *helt och odeladt*, om några beaktansvärda resultat skulle uppnås.» Jag hemställer, huru det skall kunna vara tänkbart att få några beaktansvärda resultat af den botaniske assistenten på sådana vilkor, som här föreslagits, angående alla dessa så orimligt svåra och svårstuderade saker, som komma att föreläggas honom.

Herr talman, mina herrar! Vi hafva äfven i dag diskuterat om inskränkning af universitetsstudierna, med andra ord att kompetensnivån skall sänkas för vissa anställningar i statens tjenst, och jag är den förste att instämma i detta syfte. Men det finnes utan tvifvel områden, der det ligger en fara i att sänka kompetensnivån. Detta är fallet med den vetenskapliga fackutbildningen å vissa områden; och särskildt anser jag, att här föreligger ett exempel derpå. Om det är ett slöseri att hålla kompetensnivån för hög för vissa statens tjenster, så är det å andra sidan också ett slöseri att icke, då staten behöfver sådana tjenster, använda den kompetens, universiteten kunna gifva, utan söka — på skäl, som för mig icke äro tillfyllestgörande — nedtrycka den väl förtjenta lönen för sådana arbeten genom att på ett eller annat sätt tillgodogöra sig en möjligen befinlig, billig arbetskraft, hvilken under sådana omständigheter otvifvelaktigt icke kommer att motsvara de fordringar, som platsens beskaffenhet borde ställa på dess innehafvare.

Friherre *De Geer* instämde häruti.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Efter föredragning af *punkten 8*, angående anslag till godtgörelse åt afvittringslandtmätare m. m., begärdes ordet af:

Herr Burman, som anförde: Herr grefve och talman! Mine herrar! Vid detta tillfälle, då fråga här i kammaren är före om fortsatt afvittring i lappmarken, ber jag att med några ord få vidröra

Angående
skogsväsen-
det.
(Forts.)

Angående
anslag till
godtgörelse åt
afvittrings-
landtmätare
m. m.

*Angående
anslag till
godtgörelse åt
afvittrings-
landtmätare
m. m.*

(Forts.)

ett missförhållande, som under afvittringens fortgång inom Sorsele, Stensele och Tärna socknar uppstått i fråga om disponerande af det skogsanslag, som skall tillkomma jordbrukslägenheter derstädes, och i hvilket missförhållande enligt mitt förmenande rättelse ännu står att vinna.

Vid afvittringssammanträde sommaren år 1898 beslöto ofvan odlingsgränsen inom Sorsele socken boende egare och innehafvare af jordbrukslägenheter att af det dem tillkommande skogsanslaget afsätta en tredjedel till gemensam skogsallmänning. Återstående två tredjedelar bibehöllos till delegarnes oinskränkta disposition att, så vidt sådant kunde ske, förläggas invid respektive lägenheters bostäder. Under afvittringens fortgång har det emellertid visat sig, att i följd af det stora skattetal, som skall tillkomma inom afvittringsområdet varande jordbrukslägenheter, och i synnerhet de vestligast närmast fjellen belägna, den ringa skogstillgången i de smala fjeldalarna derstädes icke varit tillräcklig att fylla två tredjedelar af skogsanslaget, hvadan dessa jordbrukslägenheter komma att erhålla fyllnadsskogar på andra från deras bostäder långt aflägsna håll. Så har t. ex. till fyllande af skogsanslaget för öfre Gautsträsk by fyllnadsskiften måste utläggas öfver 5 mil derifrån vid Störvindeln. Att sådana skiften komma att blifva ett lätt byte för sågverksintressenter torde ligga i sakens natur.

Inom Tärna och Stensele är hälften af skogsanslaget afsatt till gemensam skogsallmänning och andra hälften bibehållen till delegarnes oinskränkta disposition. Afvittringen inom dessa trakter har visserligen icke fortgått så långt, att man deraf kunnat skåda följderna af detta beslut, men det finnes dock omständigheter, synnerligast inom Tärna, på grund af hvilka man redan nu kan förutsäga utgången. Denna socken upptager nemligen i sig de bördigaste fjelltrakterna i Vesterbottens län, af hvilka största delen är för jordbruksändamål disponerad. Visserligen är här hälften af skogsanslaget afsatt till skogsallmänning, men att döma af resultatet af skogsanslagets disposition inom Sorsele socken, torde, med de höga skattetal, som inom Tärna otvifvelaktigt komma att på grund af dervarande ängars och odlingsmarkers vidsträckta och bördiga beskaffenhet åsättas lägenheterna, den relativt ytterst ringa skogstillgången i de smala dalgångarna derstädes icke blifva tillräcklig att fylla den till delegarnes oinskränkta disposition bibehållna andra hälften, och följden blifva, att fyllnadsskogar, på sätt som i Sorsele skett, komma att förläggas på från hemmanens bostäder aflägsna ställen, der de, såsom mindre värderika för jordegarna, otvifvelaktigt komma att så småningom öfvergå till för jordbruksintresset främmande händer.

Skogstillgången inom den under afvittring varande delen af Stensele är visserligen så stor, att den till delegarnes oinskränkta disposition bibehållna hälften af skogsanslaget sannolikt kan med få undantag förläggas invid lägenheternas gårdar, men med den sorgliga erfarenhet, man redan har om sågverksbolagens jordbruksförvärf och hvilka slags lägenheter som locka dem, torde denna omständighet

endast hafva till följd, att dessa hemman i sin helhet komma att öfvergå i bolagens ego.

Under sådana förhållanden är det enligt min bestämda mening synnerligen önskvärdt, att afvittringen inom Sorsele, Tärna och Stensele *icke* får fortgå efter hittintills tillämpade grunder. Den bör i stället, såsom ock norrlandskomitén hos Kongl. Maj:t hemställt, fullföljas efter *förändrade* grunder, hvarigenom förekommes, att afvittringen skall förfela sitt ändamål och kronans uppoffringar icke få den dermed afsedda nyttan. En förändring i detta syfte kan icke af jordegarnen uppe i dessa trakter anses såsom någon orättvisa, och deras efterkommande skola välsigna den.

*Angående
anslag till
godtgörelse åt
afvittrings-
landtmätare
m. m.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Med anslutning till hvad den föregående talaren här anfört, vill jag icke underlåta att äfven för min del yttra några ord om den punkt, som nu föreligger till kammarens pröfning.

Det finnes knappast något af Riksdagen beviljadt anslag, som har bragt så mycken ofärd å bane som dessa årliga beviljningar till afvittringar i Norrland. Det är icke nog med, att kronan just genom detta anslag afhändt sig oerhördt stora inkomster, som hon nu skulle varit i behof af. Man har dermed äfven förknippat förhoppningar om, att i Norrland skulle kunna skapas en andlig kultur och ett folkligt nationelt välstånd, men genom det sätt, hvarpå dessa anslag under årens lopp användts, hafva dessa förhoppningar i hög grad äfventyrats och i stor utsträckning äfven redan fullständigt grusats. Jag vill icke vidare uppehålla mig vid denna sorgliga historia i dess tidigare skede, utan jag vill endast fästa mig vid, huru anslagen böra användas i de trakter, der afvittring ännu icke afslutats, nemligen vissa delar af lappmarkerna.

När afvittringen nalkades lappmarkerna, och det var fara å färde, att den der skulle ske på samma sätt som i det öfriga Norrland, föll ett tänkvärdt ord i frågan. Landshöfdingen i Norrbottens län Per Henrik Widmark gick nemligen in till Kongl. Maj:t med en framställning, i hvilken landshöfdingen yttrade, att af stor och djup betydelse för orten och det allmänna vore, att lappmarkens vidsträckta skogsland fortfarande förblefve kronans egendom. Detta var en kungstanke och därför var man också tvungen att lyssna till densamma, men som vanligt utförde man icke den utkastade tanken till fullo, utan man försökte kompromissa, och dermed skämde man hela saken. När nemligen Riksdagen och Kongl. Maj:t år 1873 gingo att upplåta detta lappmarkernas vidsträckta skogsland till exploatering, följde man icke Widmarks råd; men man tog dock så mycken hänsyn till det, att man sökte på något sätt fästa vilkor vid denna sista afvittring, så att den verkliga skulle komma att fylla sitt stora ändamål. Därför sades det också då, att bönderna och nybyggarna der uppe visserligen skulle få skogsmarken med full eganderätt, men att man dock borde dervid fästa sådana vilkor om inskränkt dispositionsrätt öfver skogarne, på det att icke dessa måtte sköflas och bonden icke fulla offer för skogsköpare. Detta var dåvarande civilministerns egna ord och sådan var afsigten med denna afvittring. Men huru gick det, mine herrar! För hvarje socken, som afvittrades, kom den

Angående
anslag till
godtgörelse åt
afvittrings-
landtmätare
m. m.
(Forts.)

industriella sågverksindustrien efter på sin väg fram, och den har snart uppslukat allt af det, som den svenska kronan då skänkte den norrländska bonden och de nybyggare, som man ville uppmuntra att bryta bygd der uppe. Man hade nemligen icke varit nog förständig att fästa sådana vilkor vid denna upplåtelse, att icke bönderna, juridiskt sedt, hade obegränsad rätt att själfva öfverlåta skogen. Det var särskildt dessa hemman med afvittringsskogar, som bolagen med förkärlek köpte. Öfver hälften af lappmarken har redan på detta sätt, endast sedan år 1873, kommit i bolagens händer, och man har all anledning att antaga, att om några år denna af staten så vackert inledda saga är fullkomligt utspelad.

Nu finnes emellertid en liten oafvittrad fläck kvar af detta land, och der skulle man kunna tänka sig, att statsmakternas afsigter med afvittringen kunde gå i fullbordan, och i enlighet med ett uttalande, som denna kammare gjorde förra året, har också den s. k. norrländskomitén gått in till Kongl. Maj:t med framställning i detta syfte. De trakter, som nu finnas kvar att rädda, äro trakterna ofvan odlingsgränsen inom dels Vilhelmina och Dorotea och dels Sorsele, Stensele och Tärna socknar. Inom de båda sistnämnda började afvittringen först i somras, så att der kunna inga invändningar göras mot en ändring af afvittringsmetoden. Inom Sorsele, Stensele och Tärna socknar har deremot — såsom den föregående talaren omnämnt — afvittringen fortskridit ganska långt, och man har der sålunda vidtagit en del åtgärder på grund af de gamla föreskrifterna, som enligt erfarenheten ledt till så ödesdigra resultat. Ännu har emellertid kronan der icke afhändt sig sin juridiska rätt öfver skogarne, ännu har kronan möjlighet i sin hand att ändra afvittringsföreskrifterna. Dylika ändringar hafva vidtagits många gånger, och det finnes icke något hinder att nu beträffande dessa socknar göra en sådan ändring. Såsom den föregående talaren nämnde, har därför norrländskomitén i underdånighet hos Kongl. Maj:t anhållit, att de af komitén ifrågasatta ändringarne i afvittringsföreskrifterna äfven måtte omfatta de ifrågavarande tre socknarne och att man således måtte göra om hvad som i fråga om denna afvittring måste ändras, äfven om detta skulle medföra några kostnader. Öfver denna framställning har blifvit inforordrat yttrande från bland annat Konungens befallningshafvande, som tillstyrkt framställningen, såvidt den rörde Wilhelmina och Dorotea, men i fråga om afvittringen i Stensele, Sorsele och Tärna på formella grunder hemställt om afslag å det gjorda yrkandet.

Nu är det emellertid alldeles upprörande, om jag så får uttrycka mig, att staten med full insigt om den förfelade användningen af dessa anslag, hvilka enligt afvittringsförfattningen äro afsedda till jordbrukets befrämjande och till att vara bönderna en hjälp, skulle låta afvittringen fortgå som hittills. För att icke bönderna må falla offer för skogsköparne, måste denna afvittring anordnas på annat sätt. Man får t. ex. icke — såsom äfven den siste talaren framhöll — lägga skogsskiftena så långt bort från hemmanen, att de redan från början afsättas endast för att inköpas af sågverksindustrien.

Jag hyser därför den förhoppningen, att förenämnda framställning, trots Konungens befallningshafvandes sorgliga afstyrkande af

framställningens senare del, dock skall vinna framgång hos Kongl. Maj:t, och den förhoppningen hyser jag desto hellre, som jag vet att, oaktadt alla sträfvanden att bringa ordning der uppe ha rönt motstånd från mäktiga håll inom landet, likväl den nuvarande jordbruksministern med synnerligt intresse omfattar dessa angelägenheter.

Angående anslag till godtgörelse af afvittringslandtmätare m. m.
(Forts.)

Häruti instämde herrar *Wiklund*, *Redelius* och *Bromée* i Billsta.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Odelberg: Med anledning af de båda senaste ärade talarnes yttranden ber jag att få förklara, att äfven jag lifligt instämmer i den s. k. norrlandskomiténs framställning till Kongl. Maj:t om ändrade grunder för afvittringen. Men för att åstadkomma någon ändring häri, fordras alltid Riksdagens medverkan, och jag har icke ansett mig böra föreslå Kongl. Maj:t att i år till Riksdagen göra någon framställning i en så pass stor fråga, då ju denna Riksdag har så många andra stora frågor att behandla. Emellertid har redan från Kongl. Maj:ts sida blifvit gjordt allt, hvad göras kan för att nå det mål, som norrlandskomitén syftar till, nemligen att få skogsanslagen något minskade och att äfven få en stor del af skogsanslagen afsatta till gemensamma allmänningar. Kongl. Maj:ts helt nyligen fattade beslut har i dagarne blifvit vederbörande delgifvet och går derpå ut, att afvittringen inom Sorsele socken skall tills vidare helt och hållet upphöra och att afvittringen inom Stensele och Tärna socknar icke får fortskrida längre, än till dess egotaxeringen egt rum samt dertill hörande kartor och handlingar upprättats.

Jag förmodar, att nästa års Riksdag skall blifva satt i tillfälle att afgöra, huruvida Riksdagen vill tillämpa de af norrlandskomitén föreslagna grunderna. Hvad Vilhelmina och Dorotea socknar beträffar, har afvittringen icke fortskridit så långt, att några bestämmelser för att nå det mål, hvartill norrlandskomitén syftar, i år behöft utfärdas.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 9—18.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Efter föredragning af *punkten 19*, angående anslag till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket, lemnades på begäran ordet till

Angående anslag till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket.

Herr Österberg: Herr talman, mina herrar! Det kan anses djerft af mig, såsom icke varande landtbrukare, att begära ordet vid denna hufvudtitels behandling. Jag har dock vågat göra detta på grund af det stora intresse, jag hyser särskildt för småbrukareklassen i detta land. Jag ber att få erinna derom, att småbrukareklassen i vårt land utgör 90 procent af Sveriges jordbrukare; och följaktligen är det enligt min uppfattning af synnerligen stor vigt, att dessa

*Angående
anslag till
åtgärder för
höjande af
det mindre
jordbruket.*

(Forts.)

smärre jordbrukare på allt sätt understödjas och uppmuntras. Så har också regeringen delvis gjort, derigenom att vid fjolårets riksdag herr statsrådet och chefen för kongl. jordbruksdepartementet begärde ett statsanslag af 25,000 kronor, afsedt att bidraga till det mindre jordbrukets höjande och utveckling. I fjolårets statsverksproposition utvecklade herr statsrådet närmare, huru han tänkt sig, att dessa 25,000 kronor skola användas. Han sade, att de böra användas dels till premiering af det mindre jordbruket och dels till beredande af tillfälle till studieresor för smärre jordbrukare. I årets statsverksproposition begäres för nästa år ett likadant belopp för samma ändamål. Nu är det meningen, efter hvad i statsverkspropositionen för i år upplyses, att premieringen af det mindre jordbruket skall verkställas af särskilda derför tillsatta nämnder, och att ett mindre penningbelopp jemte diplom skall tillerkännas de premierade jordbrukarne.

Man har tagit förebilden till premiering från Danmark.

Herr statsrådet erinrade i fjolårets statsverksproposition äfven derom, huru man i Danmark med stor framgång genom premiering lyckats uppdrifva det mindre jordbruket till en betydligt hög grad och att det mindre jordbruket derstädes vunnit en afsevärd utveckling, som möjliggjort en storartad afsättning af allehanda landtprodukter.

Jag är af den mening, att denna sak visserligen i och för sig är god, men att å andra sidan man icke på den vägen genom detta ringa anslag och under de former, förmedelst hvilka man tänkt sig här i landet kunna höja det mindre jordbruket, skall kunna inom en öfverskådlig framtid vinna det resultat, som bör på detta område vinnas. För att jorden skall kunna få bibehålla de arbetskrafter, som böra finnas ute på landsbygden, och för att kunna uppbringa en sådan produktion af landtmannaprodukter, att våra industriarbetare skola kunna få tillgång på goda och billiga matvaror, kräfvess, att det göres mycket mera för det mindre jordbruket, än nu är ifrågasatt.

Herr statsrådet erinrade, såsom sagdt, om resultaten från Danmark och nämnde äfven i förlidet års statsverksproposition, huru stora belopp den danska staten årligen uppoffrar för att uppdrifva det mindre jordbruket. Med dessa exempel för ögonen bör man kunna göra ännu mycket mera för att befrämja det mindre jordbruket äfven här i landet.

Nu hafva denna kammars ledamöter sig väl bekant, hurusom det från vårt land pågår en omfattande emigration till Amerika, huru ett stort antal af jordbruksarbetare härifrån emigrera dit för att der söka sin utkomst såsom jordbrukare. Många af dem föra ett mindre penningbelopp med sig, andra åter hafva måhända icke större tillgångar, än som erfordras för sjelfva öfverresan, men i Amerika beredes dem tillfälle att erhålla åtminstone i det närmaste fri jord, hvarförutom man i Amerika gör ganska mycket för att tillförsäkra jordbrukare tillgång att studera de olika förhållanden, som på landbrukets område äro rådande.

Såsom ett bevis på hvad man i Amerika och Canada gör för att understödja och uppmuntra jordbrukarne, skall jag anhålla att få anföra några exempel.

Föreнта staterna utgifva s. k. farmarebulletiner, och efter en för-

frågan hos åkerbruksdepartementet år 1900 erhöll jag följande upplysningar om republikens fria bulletiner för jordbrukare:

Förslaget härom väcktes af sekreteraren i åkerbruksdepartementet Jeremiah M. Rusk. Han föreslog, att regeringen skulle tid efter annan publicera resultaten af den vetenskapliga forskningen samt bland praktiska farmare sprida sådan kunskap, som kunde direkt tagas i bruk vid pågående jordbruksarbeten. Han påyrkade, att det språk, som kom till användning i dessa bulletiner, skulle vara förståeligt för landbrukare i allmänhet. Dessa bulletiner hafva blifvit mycket populära. Efterfrågan å dem växte hastigt redan från början och somliga hafva utgifvits i öfver 100,000 exemplar samt några i öfver 200,000 exemplar. De olika bulletinerna voro år 1899 ett hundra till antalet. Till och med 1899 hade bulletinerna, för hvilka specielt anslag började beviljas år 1895, utgått i en sammanlagd upplaga af 11,270,500 exemplar, af hvilka 6,851,752 exemplar lemnats till kongressmännen — riksdagsmännen — för utdelning. De 2,437,600 exemplar, som trycktes 1899, kostade staten 36,569 dollars, eller omkring 1½ cent, det vill säga mellan 5 och 6 öre per exemplar. Af bulletinernas titlar kunna följande antecknas:

*Angående
anslag till
åtgärder för
höjande af
det mindre
jordbruket.*

(Forts.)

Socketbetan.

Tobakskulturen.

Några af potatisens sjukdomar.

Stallgödseln.

Husdjurens utfodring.

Ogräs och huru detsamma dödas.

Luzern.

Dikning.

Potatiskulturen.

Fjäderfäskötseln.

Färskötseln.

De bästa hönsvariteterna.

Smörberedning å farmen.

Biskötsel.

Sparrisodling.

Saluförandet af farmens produkter.

Mjölakens skötsel å farmen.

Ankor och gäss.

Ångar och betesmarker.

Skogsskötsel för farmare.

Mjölken som födoämne.

Kalkning af jorden.

Fisk som födoämne.

Köksträdgården.

Balväxter för grönodling och utfodring.

Bröd och principerna för brödbakning.

De olika nötkreatursraserna.

Kött, dess sammansättning och kokning.

Trettio giftiga plantor.

Goda vägar för farmarne.

Anteckningar om frost.

Angående
anslag till
åtgärder för
höjande af
det mindre
jordbruket.

(Forts.)

Nu kan häremot möjligen invändas, att här i Sverige sprides äfven jordbrukslitteratur, men jag tror dock, att, om man vill vara upprigtig, man skall finna, att den icke sprides här på detta konsequenta och omfattande sätt, som sker i Amerika. Härtill kommer, att den amerikanska litteraturen utgifves och distribueras gratis, hvarigenom den tränger ned till *alla* idkare af jordbruk.

De amerikanska jordbrukarne äro äfven flitiga att studera den litteratur, som sålunda sättes i deras händer.

Genom att skriften fås gratis och derigenom att kongressmännen sjelfva äro synnerligen intresserade af att sprida kännedom om alla till jordbruket hörande, i populära skrifter framställda angelägenheter, får denna skriftspridning en mycket större omfattning och ett högre värde.

I Canada, dit man äfven erbjuder svenska arbetare och jordbrukare att emigrera för att få jord till sådant pris, för hvilket den icke här i landet kan ernås, finnas äfven farmarebulletiner, men dessutom hafva inrättats experimentalfarmer, d. v. s. farmer, på hvilka experiment utföras och hvilkas resultat genom bulletiner sedan föras ut till de canadensiska jordbrukarne. Om man tager detta i betraktande, skall man finna, att inrättandet af dylika experimentalfarmer i olika distrikt af Canada har en långt större betydelse för jordbrukets höjande än att premiera särskildt den lilla jordbrukaren, som sjelf får bekosta experimenten på sin jord. I Canada utföras deremot erforderliga experiment å nys nämnda farmer, och resultaten af dem spridas sedermera till allmän kännedom.

Som svar på en till åkerbruksdepartementet i Canada ställd förfrågan erhöll jag i september år 1900 ett bref, innehållande följande:

»Vårt experimentalfarmssystem består af en centralfarm samt filialfarmer, numera fyra, i de olika hufvuddelarna af Canada. Vid dessa filialfarmer lösas jordbruksproblem, som äro af intresse för de distrikt, i hvilka de äro förlagda. Resultatet af arbetet meddelas i de berättelser, som utgifvas af superintendenterna. Berättelserna från alla experimentalfarmerna utgifvas i en årlig volym. Derjemte utgifvas bulletiner tid efter annan, afhandlande frågor af speciellt eller omedelbart intresse. Årsrapporter och bulletinerna tryckas vanligen i en upplaga af omkring 50,000 exemplar. Vi hafva upp emot 30,000 farmare på våra listor, och till dessa sändas årsrapporter och bulletiner, så snart de utgifvits.»

Kommissarien för åkerbruk och mejeridrift i Canada skrifer bland annat till mig följande:

»Jag skickar ett exemplar af min egen rapport för 1897. Af denna lät parlamentet trycka en upplaga af 100,000 exemplar.

De olika canadiska staternas regeringar utgifva och distribuera rapporter från landbruksinstitut samt olika jordbruks-, mejeri- och afvelsföreningar.

Ehuru intresset här i kammaren icke synes vara så stort för den föreliggande frågan, skall jag dock för dem, som kunna vara intresserade, visa ett prof på, huru de omnämnda bulletinerna se ut i tryck. Det är erkännansvärdt, att man här i vårt land börjat göra *något* för det mindre jordbrukets utveckling och förkofran, men att man icke

hunnit längre och att man icke i den närmaste framtiden kommer att hinna så synnerligen långt, beror väl ganska mycket derpå, att man här, när det gäller de mindre jordbrukarnes intressen, oförstående i många fall ser på saken och från intresserad håll ofta resonnerar som så: »Det går nog bra som det går, endast det får hafva sin tid. Om så och så många år hafva vi hunnit ett litet tuppfjät framåt till det mål, som vi föresatt oss att nå, nemligen att få det mindre jordbruket uppdrifvet till en högre nivå.»

En intresserad jordbrukare och fackkunnig man här i landet har till mig skrivit ett längre bref, ur hvilket jag skall anhålla att få uppläsa några delar såsom ett bevis på, hvilka anordningar han anser böra vidtagas för att befrämja det lilla jordbrukets utveckling. Han säger: »Det är småbruksfrågan och ej association med gemensam brukning af stora fält, som vårt lands riksdagsvakna främst böra bearbeta — genom att dels få de redan befintliga småbruket utvecklade, dels bringa till stånd *nya* småbruk: nya armar på nya, förut obrutna torfvor och till förtunnande af öfverflödsindustrilif och deraf alstradt elände. — För det förra fordras: konsulenter i hundratal (och flammande själar måste utdanas därför), skolor i hvarje härad, äfven särskildt för de gamle landtmännen, riktiga husmannsskolor, vidare fasta och vandrande folkbibliotek, skriftspridning i öfrigt nära nog gratis m. m. Beträffande hundratal skolor och möjligen ett gemensamt småbruksinstitut, så bör detta ej af Riksdagen göras till embetsverk (såsom *allt* annat hvad göres blir), utan alstringsvis ställas på folkets grund genom att låta folket och ej regeringen få omedelbar styrande hand om saken. — Allt hvad staten hittills inrättat är så *mekaniskt* och sterilt, så *själlöst*, så blott och bart *administrativt* — skelett utan *mjukt* kött omkring, främst utan frustande blod. Bättre former för utvecklingsinrättningarna, så att ej den ursprungligen plastiska och idealfyllda ungdomen går ut från skolorna *afbruten* och *oformbar!* — Medlen för den andra delen af småbrukssaken eller skapandet af *nya småbruk* äro desamma, men derjemte också andra. Här behöfves mellankomst med direkt ekonomisk hjälp. — Det *främsta* medlet för saken i sin helhet är likväl icke en viss administration, en viss materiell eller ekonomisk hjälp (så ytterst värdefullt *i och för sig* taget sådant än är), utan andliga *bildningsmedel*. Medlen i fråga äro af desto större nödvändighet, som de icke allenast falla till godo småbruksfrågan (hvilken ingalunda får vara vår *enda* lifsfråga inom jordbruket), utan verka för allt landtbruk, af hvad omfattning och art som helst. Den *enda, enda* vägen för fäderneslandets verkliga framtida väl är: Upptryckning af andarne och bildningsmedel af skilda slag, anrättade från *jorden* såsom grundplan och mot *jorden* såsom mål och medel för allt slags verklig utveckling på alla mennisko- och näringslifvets områden. Beträffande kooperation, så är det i hufvudsak blott en viss begränsad sådan vi behöfva: med inköps-, salu- och upplagringsföreningar m. m. d. Någon association i grund eller jordgemenskap kan det icke nu vara fråga om. Kooperation i smått och utgrenad bland alla är deremot en mycket viktig sak. Men kooperation af anförda slag är, märk väl, endast ett *bihang* — ingalunda en hufvudfaktor — bland de djupt liggande jettegrund-

*Angående
anslag till
åtgärder för
höjande af
det mindre
jordbruket.*
(Forts.)

Angående
anslag till
åtgärder för
höjande af
det mindre
jordbruket.

(Forts.)

medlen för landtbrukets lyftning och utbredning. — — — — De allmänna grundmedel jag här framhållit äro *praktiskt genomförbara* och de enda, som äro nog djupt och allsidigt verkande. — — — — Jag har erfarit, hvilken oändlig insigts- och lyckotränad folket i botten bär på, huru tacksamma och varma de förbisedda människorna möta en, blott man *går till dem* (och icke väntar, att *de* skola komma) samt går till dem med den rätta anden, med den rätta synen i stort, de rätta bilderna och greppen och erfarenhetsbevisen, följaktligen erfarit, af hvilken oerhörd vigt det är, att djupt kännande och flammande andar — icke vår tids vingklippta, sterila, endast materielt seende och lärande agronomer! — utdanas och utkastas i hundra —, nej, tusental såsom föredragshållare med små korta kurser och enstaka föredrag, utkastas som bränder, hvilka på bara 10 år uppkalla en ökning af landets hela totalskörd med 50 procent.»

Som stöd för denna åsigt kan man peka på förhållandena i Danmark, hurusom man der icke blott begagnar sig af systemet med premiering och studieresor, utan också bereder tillfälle för de verkliga intresserade att genom besök på olika landtmannagårdar, genom praktiskt deltagande i arbete på olika landbruksplatser kunna utbilda sig till dugliga och praktiska jordbrukare, och icke nog med det, man har der också en mängd personer, som resa omkring och undervisa och lära landtmännen, huru de skola gå till väga för att på bästa sätt kunna tillgodogöra sig sin jord, för att kunna vinna af jorden det största möjliga resultat på billigaste sätt. Med ett ord, man har af hvad jag anfört exempel ifrån Amerika, ifrån Canada och närmast ifrån Danmark på huru man skall gå till väga för att drifva fram och verkligen höja det lilla jordbruket till en sådan ståndpunkt, att detta jordbruk kan föda sin man och att det framkallar en växtlighet i den omfattning, som jorden, rätt skött, kan medgifva.

Om man skall kunna vinna något resultat för det lilla landtbruket, måste det vinnas just på sätt, som jag antydt, eljest skall Sverige komma att mista ytterligare arbetskrafter, som kunde komma jordbruket till godo, i fall man beredde tillgång till jord här i landet. Man måste vidtaga åtgärder att höja det redan nu befintliga småbruket till en högre nivå, men man kan icke nå denna högre nivå enbart derigenom, att man premierar en och annan mindre, kunnig jordbrukare eller låter en och annan sådan resa ut för att studera jordbruket i främmande länder, utan man måste kraftigt göra allt, hvad göras kan, för att få kunnigt och entusiastiskt folk att predika för landtmännen och landarbetarne om de fördelar, som de kunna vinna, derest man rätt sköter jorden och derest man tillgodogör sig de olika växtämnen, som bäst lämpa sig efter det olika klimatet och de olika trakterna i öfrigt. På sådant sätt skulle man äfven här i landet kunna skapa ett verkligt mönsterjordbruk, hvilket tillika är den enda förutsättningen för, att vi här i Sverige skulle kunna drifva en industri af den beskaffenhet, att vi kunna exportera öfverskott utaf industrialster. Herrarne torde vara goda och observera det sakförhållandet, att den svenske industriarbetaren, trots det att han har jemförelsevis hög betalning, lever under särdeles ogynnsamma omstän-

digheter, mycket på den grund, att lefnadskostnaderna här, i stället för att — som man skulle kunna tycka — sjunka något, i den mån jordbruksnäringen går framåt, visa en stark benägenhet att stiga, just emedan man kringgärdat landet med höga tullar för att pressa snikenheten och förvärfsbegäret hos dem, som ega och bruka jord. I stället för att upplysa dem om jordens rätta skötsel och lära dem att älska jorden och af eget initiativ af den frambringa mycken frukt, som kunde säljas med god vinst till billigt pris, går man här en fullständigt motsatt väg, med det resultat, att vår industri äfven derpå får lida. Vårt jordbruk skrider med snäckans gång sakta framåt. Småbrukarne lefva under tryckta omständigheter, hvarförutom man ännu icke har försökt att lösa den stora frågan om att bereda tillgång inom Sveriges gränser för de talrika jordbruksarbetare, som trängta efter att få en egen torfva. De, som vilja ha jord, nödgas därför lemna fädernejorden för att i främmande land, der man är mera tillmötesgående, skaffa sig en jordbit, hvilken de under hårdt arbete och under svåra klimatiska förhållanden, men med energi och kraft uppjobba, med det resultat, att de också kunna, när man talar vid dem, lofoda, att »här i Amerika, här i Canada ha vi fått en jordbit; här kan en sträfsam och uthållig jordbruksarbetare på ganska kort tid skapa sig ett eget hem och tjena på att arbeta som jordbrukare, hvarjemte arbetaren går en trygg ålderdom till mötes». Här i landet kan man icke bereda jordbruksarbetarne dessa utsigter.

Jag erkänner gerna och villigt, att man bjudit till att vinna något på detta område, och jag tror, att man skall fortskrida på den inslagna vägen. Men jag har likväl velat framhålla, att man icke blott skall hafva premieringsnämnder och premiera en och annan mindre jordbrukare eller bereda en och annan sådan tillfälle att studera jordbruk på annat håll, utan att man äfven bör göra någonting mera, någonting i den riktning, som jag här tagit mig friheten att antyda. Derigenom att man med kraft och intresse griper verket an och skaffar det mindre jordbruket allt hvad man kan för dess utveckling och blomstring inom en snar framtid, bidrager man också till den allmänna materiella utvecklingen i landet. Enligt mitt förmenande förhindrade man äfven härigenom, att emigration på den grund skulle behöfva ega rum, att icke tillgång till en torfva i detta land skulle kunna beredas dem, som trängta att få sätta in sin kraft och sin energi på jordens brukande.

Jag har, herr talman, icke något yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 20—32.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 33.

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att för år 1903 ställa till Kongl. Maj:ts förfogande, till understödjande, medelst anslag utan

*Angående
anslag till
åtgärder för
höjande af
det mindre
jordbruket.*

(Forts.)

*Angående
anslag till
frostminsk-
ningsföretag.*

Angående
anslag till
frostminsk-
ningsföretag.
(Forts.)

återbetalningsskyldighet, af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar, hvilkas ändamål vore att minska frostländigheten för närliggande bygd, 500,000 kronor, samt att med afseende på detta anslag måtte gälla vissa, närmare angifna vilkor.

I detta sammanhang hade statsutskottet till pröfning förehaft en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 110, af herr *C. H. Wittsell*, som föreslagit, att Riksdagen måtte besluta för år 1903 på extra stat ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett belopp af 20,000 kronor till understöd för upprättande af plan och kostnadsförslag öfver frostminskningsföretag.

Utskottet hemställde:

a) att Riksdagen måtte, till understödjande, medelst anslag utan återbetalningsskyldighet, af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar, hvilkas ändamål vore att minska frostländigheten för närliggande bygd, för år 1903 ställa till Kongl. Maj:ts förfogande 500,000 kronor;

b) att Kongl. Maj:ts förslag om att i afseende å sistnämnda anslag finge gälla de vilkor och bestämmelser, som i statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden den 11 januari 1902 omförmäldes, måtte af Riksdagen gillas;

c) att herr Wittsells ofvannämnda motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter föredragning af *momenten a) och b)* biföllos utskottets i dessa moment gjorda hemställanden.

Sedan *momentet c)* föredragits, begärdes ordet af motionären

Herr Wittsell, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Då jag inser omöjligheten att utaf kammaren få något annat beslut än det, hvarom utskottet här hemställt, skall jag icke tillåta mig att göra något yrkande. Men jag vill dock anföra några ord till stöd för min framställning.

Uti de båda föregående momenten har utskottet hemställt om anvisande af medel till frostminskningsföretag och gillande af de utaf Kongl. Maj:t uppställda vilkor för erhållande af anslag från frostminskningsfonden. Dessa vilkor utgöra af vissa orsaker många gånger hinder för att ett företag, understödt af skattemedel, skall kunna åstadkommas. Såsom vi veta, skall ansökning om dylikt anslag för att kunna bifallas vara åtföljd af utaf vederbörande myndigheter godkänd plan och kostnadsförslag öfver företaget. Detta ha de mindre jordbrukarne, åtminstone i de trakter jag känner till, icke råd att bekosta. Att så är förhållandet, är heller icke underligt, då man besinnar, att der finnas sådana mossar, jag nämner t. ex. Flåsmyr-, Rugmyr och Långhults myr, som innehålla tusentals tunnland och sträcka sig öfver flera byar och beröra olika härad, ja, äfven öfver olika län. Utskottet säger, att de företag, jag syftar på, »afse att bereda framtida ekonomisk vinst». Denna ekonomiska vinst ligger nog långt

borta i framtiden och utgör just en af svårigheterna för att få några dylika företag till stånd. Kostnaderna därför blifva icke heller små. Först och främst måste ju för erhållande af dylikt lån, hvarom här är fråga, penningar utläggas för att få undersökningen till stånd, och sedan, derest denna kan åstadkommas, hvilket långt ifrån är säkert, skall arbetet utföras till hälften af jordegaren. Han kan dervid ej beräkna annan vinst än den, som uppkommer derigenom, att frostländigheterna kring hans egna marker minskas. Men detta kan äfven vara till nytta för trakter utom hans egor. Derför har jag tänkt mig, att det begärda anslaget skulle beviljas i likhet med anslag till vägföretag. Den föregående talaren har med styrka framhållit, att man borde söka uppdrifva och befrämja det mindre jordbruket. Ja, här gifves tillfälle dertill. Jag tror, att ett bifall till min motion i sin mån skulle bidraga till vinnande af detta mål. Men då jag icke nu kan vänta någon framgång för motionen, skall jag, herr talman, såsom sagdt, icke göra något yrkande.

Angående
anslag till
frostminsk-
ningsföretag.
(Forts.)

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 34 och 35.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36.

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att för skogsodlingens befrämjande för år 1903 bevilja ett extra anslag af 70,000 kronor att ställas till Kongl. Maj:ts förfogande för att i mån af tillgång tilldelas landsting och hushållningssällskap, som understödde enskilde skogsodlare genom tillhandahållande af skogsfrö och planter till billigt pris eller beredande af kostnadsfritt biträde vid skogsodlingsarbeten, dock med vilkor, att statsbidrag icke finge till något län utgå med högre belopp, än hvad landsting och hushållningssällskap tillsammans eller ettdera af dem för ändamålet anslagit, ej heller till högre belopp än 4,000 kronor för hvarje landstingsområde, äfvensom att efter årets utgång redogörelse öfver anvisade statsbidrags användning af vederbörande afgifves till Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet.

Angående
anslag till
skogsodlin-
gens befräm-
jande.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft två af herr *C. P. af Burén* inom Första Kammaren väckta motioner, n:is 12 och 13.

Utskottet hemställde:

a) att Riksdagen måtte för skogsodlingens befrämjande för år 1903 bevilja ett extra anslag af 70,000 kronor, att ställas till Kongl. Maj:ts förfogande för att i mån af tillgång tilldelas landsting och hushållningssällskap, som understödde enskilde skogsodlare genom tillhandahållande af skogsfrö och planter till billigt pris eller beredande af kostnadsfritt biträde vid skogsodlingsarbeten, dock med vilkor att statsbidrag icke finge till något län utgå med högre belopp, än hvad

Angående
anslag till
skogsodlingens
befrämjande.
(Forts.)

landsting och hushållningssällskap tillsammans eller ettdera af dem för ändamålet anslagit, ej heller till högre belopp än 4,000 kronor för hvarje landstingsområde, äfvensom att efter årets utgång redogörelse öfver anvisade statsbidrags användning af vederbörande afgifves till Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet;

b) att herr af Buréns ofvannämnda motion n:o 12 icke måtte af Riksdagen bifallas, och

c) att ej heller herr af Buréns förberörda motion n:o 13 måtte vinna Riksdagens bifall.

Sedan *momentet a)* föredragits, yttrade

Herr von Friesen: Såsom kammaren behagade finna, är det i denna punkt fråga om att lemna statsbidrag till landsting och hushållningssällskap för att de sedan i sin tur må kunna understödja enskilda skogsodlare. Men för att man i denna sak skall kunna få någon kontroll, har man önskat, att statsbidrag icke skall lemnas till högre belopp, än hvad landstingen eller hushållningssällskapen själfva för ändamålet utgifvit. Derfor är också det tillägget gjordt: »dock med vilkor att statsbidrag icke må till något län utgå med högre belopp, än hvad landsting och hushållningssällskap tillsammans eller ettdera af dem för ändamålet anslagit».

Nu har jag i *sak* icke någon annan mening än den; som finnes uttryckt i utskottets betänkande. Men min uppmärksamhet har blifvit fäst derpå, att det kan vara möjligt, att uttrycket »anslagit» missförstås, så att det skulle kunna gå till på det sätt, att hushållningssällskapen och landstingen verkligen med protokollsutdrag styrka sig hafva för ändamålet »anslagit» vissa angifna belopp och sedermera lyfta motsvarande statsbidrag, men att endast statsbidraget kommer att användas för ändamålet och icke något af landstingens eller hushållningssällskapens »anslag» eller i allt fall icke så mycket deraf som det statsbidrag landstingen eller hushållningssällskapen erhållit. Det är ju icke meningen, att det skall gå till på det sättet. För att det emellertid skall blifva tydligt uttaladt, att statsbidraget icke får uppgå till högre belopp än landstingens och hushållningssällskapens bidrag, samt för att man skall kunna få kontroll öfver att så blifver förhållandet, skall jag taga mig friheten föreslå, att den af mig upplästa meningen ändras derhän, att den kommer att lyda: »dock med vilkor att statsbidrag icke må till något län utgå med högre belopp än *det, hvarmed* landsting och hushållningssällskap tillsammans eller ettdera af dem till ändamålet *bidragit*», samt att sista satsen i momentet, den som börjar med ordet »äfvensom», ändras derhän, att den kommer att lyda: »äfvensom att efter årets utgång redogörelse öfver *användningen af de af staten samt af landstingen och hushållningssällskapen lemnade bidragen* af vederbörande afgifvas till Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet».

Det är endast för att det må blifva fullt tydligt hvad meningen skall vara, så att icke något missförstånd må uppkomma, som jag gör detta yrkande.

Herr *Sjö* instämde häruti.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen framställt propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag derå och bifall till det af herr von Friesen under öfverläggningen gjorda yrkandet, biföll kammaren sistnämnda proposition.

*Angående
anslag till
skogsodlän-
gens befräm-
jande.*
(Forts.)

Härupå föredrogs *momentet b)*, dervid ordet begärdes af

Herr Lindhagen som anförde: Utskottet har i korthet på formella grunder och, såsom det synes, med ett visst fog för närvarande afstyrkt herr Buréns ifrågavarande motioner. Men det stora intresse motionären visat och den osparda möda han nedlagt på sina förslag tyckes mig påkalla, att äfven i sak ett yttrande afgifves till förmån för motionen.

Jag skall därför be att till protokollet få antecknad, att jag anser det ämne motionären utvecklat vara af den allra största betydelse.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Momentet c).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 37.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 38.

Lades till handlingarna.

§ 8. -

Föredrogs hvart för sig och blefvo af kammaren godkända: statsutskottets utlåtande, n:o 40, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående fortsättning och afslutande af gradmätning å Spetsbergen m. m.;

bevillningsutskottets memorial, n:o 23, i anledning af Riksdagens justitieombudsmans framställning rörande provision vid försäljning af stämplar; och

lagutskottets utlåtande, n:o 41, i anledning af väckt motion om upphäfvande af 32 § värnpligtslagen.

§ 9.

Vidare föredrogs Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 20, med anledning af en af herr J. P. Jansson väckt motion om utredning angående landets ekonomiska ställning i förhållande till utlandet m. m.

I berörda motion, n:o 67, hade herr *Jansson* i Saxhyttan föreslagit:

*I fråga om
utredning
angående
landets eko-
nomiska
ställning i
förhållande
till utlandet
m. m.*

I fråga om utredning angående landets ekonomiska ställning i förhållande till utlandet m. m.
(Forts.)

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa en utredning om landets ekonomiska ställning till utlandet och i sammanhang med nästa års statsverksproposition till Riksdagen inkomma med denna utredning tillika med det förslag, hvartill den kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att Andra Kammaren för sin del måtte besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhölle, det Kongl. Maj:t täcktes så fort ske kunde låta verkställa en utredning om landets ekonomiska ställning till utlandet och till Riksdagen inkomma med denna utredning.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet på begäran lemnades till

Herr Moll, som yttrade: Herr talman, mina herrar. Motionären önskar en utredning af vårt lands ekonomiska ställning i förhållande till utlandet för att på grund af denna utredning erhålla svar på frågan, huruvida vi kunna utan att råka i ekonomiskt beroende af utlandet bära de bördor, som genom det nya härordningsförslagets genomförande komme att påläggas oss. En utredning af ställningen gent emot utlandet kan icke gerna omfatta annat än ställningen vid ett visst gifvet tillfälle. På grund af en sådan enstaka utredning, kan man naturligtvis icke draga några tillförlitliga slutsatser rörande den ekonomiska utvecklingen under framtiden. Äfven om vi hade en hel serie af dylika utredningar, skulle vi likväl endast kunna draga några ganska ovissa slutsatser rörande utvecklingen under den allra närmaste framtiden. Med framtiden menar jag här ungefär lika många månader, som härordningsförslagets genomförande kräfvat är.

Det är visserligen sant, att de ekonomiska förhållandena liksom de flesta andra förhållanden här i världen regleras af vissa gifna lagar. Men med dessa lagar förhåller det sig ungefär på samma sätt som med lagarne rörande väder och vind. De äro nog grundligt studerade och man känner dem ganska väl, men ingen kan förutsäga, hvad det skall blifva för väder ens nästa vecka och ännu mindre under en längre framtid.

Ställningen till utlandet är hufvudsakligen beroende utaf utrikes handeln, exporten och importen. Att rörande denna sak uppställa några beräkningar för framtiden är gifvetvis mycket svårt att icke säga omöjligt. Om man vänder sig till en köpman inom hvilken affärsbransch det vara må, och frågar, hvad han tror om utvecklingen af affärerna inom hans bransch under de närmaste åren, så tror jag, att han kommer att svara: Jag skulle vara mycket glad, om jag med säkerhet kunde beräkna utvecklingen under de allra närmaste månaderna. Om det förhåller sig på detta sätt med de särskilda affärsbranscherna, så är det naturligtvis ännu svårare att beräkna, huru det kommer att ställa sig med handeln i dess helhet.

Men, invänder man här kanske, kunna vi då ingenting veta och behöfva vi ingenting veta angående den ekonomiska utvecklingen under den närmaste framtiden? Derpå skall jag be att få svara, att det är i högsta grad angeläget, att vi med den största uppmärksamhet iakttaga dessa förhållanden och att det alls icke möter några oöfver-

stigligen svårigheter att göra detta. Uti bankrapporterna hafva vi månatligen fortlöpande utredningar rörande ställningen till utlandet. Omkring midten af hvarje månad kunna vi af dessa rapporter inhemta, hurudan ställningen var vid slutet af närmast föregående månad. Men med denna utredning är motionären tydligen icke belåten, utan han vill hafva en mera detaljerad redogörelse rörande alla på saken inverkan förhållanden. Att en sådan utredning kan åstadkommas, är otvifvelaktigt och att den skulle vara i hög grad intressant, är lika säkert. Men gäller det att få svar på den af motionären uppställda frågan, då tror jag, att en sådan utredning är fullständigt värdelös. Det förhåller sig nemligen så med utredningar och öfversigter öfver ekonomiska ställningar och förhållanden, att ju färskare de äro, desto värdefullare blifva de, och ju äldre, desto värdelösare. Om nu Kongl. Maj:t vid slutet af riksdagen tillsätter en komité med uppdrag att verkställa en utredning rörande vår ekonomiska ställning till utlandet, sådan denna gestaltar sig t. ex. den 31 maj, och denna komité kunde hinna verkställa utredningen till nästa riksdag — något som utskottet här anser vara tvifvelaktigt — skulle således utredningen ligga fullständigt färdig ungefär åtta månader efter den dag, för hvilken densamma gälde. Redan deraf skulle följa, att utredningen från början vore temligen antiqverad, och den skulle vara så mycket värdelösare, som vi redan den 15 juni på grund af då föreliggande bankrapporter kunde bilda oss en tillfredsställande föreställning om hurudan ställningen i sjelfva verket varit den sista maj.

Härmed har jag naturligtvis icke velat säga, att vi skola sitta med armarna i kors och vänta, till dess vi framemot år 1910, eller kanske tidigare, plötsligt öfverraskas deraf, att vi i följd af utgifterna för härordningen råkat i ekonomiskt beroende af utlandet. Detta skola vi visst icke göra, utan vi böra med den största uppmärksamhet följa dessa företeelser. Detta vill i föreliggande fall säga ungefär detsamma som att vi skola öfverlåta åt herrar fullmäktige i riksbanken att noga studera vexlingarna i vår ekonomiska ställning till utlandet. Detta studium är en af fullmäktiges allra viktigaste uppgifter. Fullmäktige äro icke blott bättre i tillfälle än alla andra att öfverskåda dessa vexlingar, utan de hafva dessutom till sitt förfogande ett i det närmaste osvikligt medel att åstadkomma rättelse i dessa förhållanden, för den händelse sådan behöfves. Detta medel är bankdiskontot. Visar det sig, att utvecklingen går i en rigtning, som synes hotande för vår ekonomiska välfärd, så vidtagna fullmäktige, såsom vi vid mångfaldiga tillfällen hafva sett, endast en diskontoförhöjning. Är det så, att affärsverlden och allmänheten icke lysna till denna signal, så kommer ännu en diskontoförhöjning, och förr eller senare följa allmänheten och affärsverlden — om icke villigt, så dock i allt fall lydigt — bankofullmäktiges lystring.

Det skulle vara ganska intressant att gå in i en närmare granskning af utskottets utlåtande och dess beräkning af vår utländska skuld till 1,200 millioner kronor, hvilken skuld utskottet, egendomligt nog, tycks tänka, att vi, åtminstone delvis, kunna betala med silfver.

I fråga om utredning angående landets ekonomiska ställning i förhållande till utlandet m. m.
(Forts.)

I fråga om utredning angående landets ekonomiska ställning i förhållande till utlandet m. m.

(Forts.)

Men tiden är så långt framskriden, att jag icke vill taga kammarens uppmärksamhet i anspråk för detta ändamål.

Hvad jag yttrat skulle jag vilja sammanfatta så, att då vi i bankrapporterna redan ega en månatligen fortlöpande utredning af vår ekonomiska ställning till utlandet, hvilken utredning är långt tidigare färdig och af mycket större praktisk betydelse än den af motionären föreslagna utredningen skulle kunna blifva, densamma må göras huru grundlig och omfattande som helst, och då ingen utredning i världen skulle kunna gifva svar på den af motionären uppställda frågan, så kan jag för min del ej finna annat, än att utskottet haft goda skäl att afstyrka motionen.

Herr Styrelser: Det kan ju hända, att det vore öfverflödigt att säga något till försvar för utskottets uppfattning. Emellertid torde den omständigheten, att Sveriges skuld till utlandet beräknats till olika belopp, redan i och för sig vara ett skäl för att en sådan utredning, som här ifrågasatts, kommer till stånd. I det genom Riksdagens försorg utgifna arbetet »Sveriges land och folk» är den utländska skulden upptagen till 570 millioner kronor. Utskottet har beräknat skuldsumman till 1,200 millioner kronor. En i dag utkommen morgontidning har visserligen sökt visa, att utskottet beräknat en något för hög summa, och att å densamma borde afprutas omkring 40 millioner kronor, hvilket ju i alla händelser är en bagatell, när det gäller en så stor summa. Emellertid har utskottet erhållit upplysning från en af vårt lands mest framstående bankmän — kanske den mest framstående af dem alla —, att vår skuld till utlandet i närvarande stund måste beräknas till allra minst 2 milliarder kronor. Redan utaf denna omständighet, att man har så olika meningar om storleken af vår skuld till utlandet — borde, som sagdt, följa, att vi hafva god anledning föranstalta om utredning af vår ekonomiska ställning till utlandet. Ty det är ju alldeles gifvet, att detsamma bör gälla för staten och landet i sin helhet, som gäller för en enskild person. Om en enskild person kommer under fund med, att han har betydliga skulder, är det ju alldeles tydligt, att han försöker få klar för sig sin ekonomiska ställning genom att taga reda på för det första, hvilka skulder han har, och för det andra, hvilka tillgångar han eger, huru dessa äro placerade och huru de böra göras fruktbarande, för att han skall kunna betala ränta och amortering på skulderna. Det är således klart, att Sveriges rike äfven bör söka få en fullständig utredning af sin ekonomiska ställning till stånd.

Utskottet har visserligen icke sett saken så mörkt som motionären har gjort det. De flesta inom utskottet ha helt säkert den åskådningen, att vårt land är jmförelsevis förmöget och att det icke är så farligt med landets skulder. Jag tror dock, att äfven från den synpunkten, att man talar så mycket om de der skulderna, det kan vara godt att få en utredning till stånd, som enligt min åsigt skulle visa, att vårt land står i godt ekonomiskt förhållande till utlandet. När i fjol härordningsfrågan var före, talades det ju mycket om att vårt land icke skulle kunna bära de utgifter, som en utsträckt värnpligt skulle medföra. Jag hör emellertid till dem, som äro säkra på

att en utredning absolut skulle vederlägga det påståendet, att vårt land är för fattigt att bära dessa kostnader.

Jag är öfvertygad om att en utredning skulle stärka vår kredit hos utlandet. Den skulle dessutom uträtta mycket godt äfven för oss sjelfva. Det är således enligt min tanke alla skäl, som tala för att företaga en sådan utredning. De utredningar vi ha i sådant afseende äro enligt min tanke icke tillförlitliga. Det är så många saker af värde, som äro uteglömda och utelemnade i dessa beräkningar, och äfven skuldsummorna äro icke alls exakt angifna, så att man verkligen icke kan sätta någon tillit till dessa utredningar. Det ligger dock inom möjlighetens område att få en sådan utredning till stånd. Hvarför skulle man då vara rädd för den? Äfven om man tror, att vårt lands ekonomiska ställning är dålig, bör man väl behöfva en utredning för att kunna göra de nödiga besparingarne. För min del tror jag emellertid, att ställningen är god, och att man icke behöfver vara rädd för en sådan utredning, utan snarare tvärtom.

Enligt mitt förmenande förefinnes det således alla skäl för att få den önskade utredningen till stånd, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Hammarström* instämde häruti.

Herr Hedgren: Som tiden är långt framskriden, vill jag icke ingå på närmare bemötande af utskottets motivering och hvad herr Styrländer nyss anfört. Jag vill endast gent emot den ärade talare, som öppnade debatten, säga, att jag icke kan finna, att en sådan utredning, som här är begärd, kan göras så fullständig, att den blir hvad man kallar effektiv. Huru skall jag kunna göra en utredning af landets ekonomiska ställning gent emot utlandet för att få en fullständig öfversigt af den saken? Angående bankernas skulder och tillgångar gent emot utlandet kan jag mycket väl få en öfversigt deraf, som den förste talaren önskade. Men om jag går till vårt statsverks skulder, är det rent omöjligt, mina herrar, att få reda på huru stor summa af obligationerna är placerad utomlands och huru mycket inom landet. Går jag vidare till hypoteksbankerna och i öfrigt till de kommuner, som ha utelöpande obligationer, är det på samma sätt med dessa. Jag kan omöjligt få reda på, åtminstone icke med någon bestämdhet, huru mycket obligationer de ha placerade i utlandet. Går jag sedan till de enskilde, till affärsmännen och sådana, så blir det ännu värre. För att få en utredning avägabragt skulle man väl skicka ut cirkulär till alla af mig nyss nämnda institutioner och till affärsmännen. Men det får jag upprigtigt säga, att om man kom till mig och frågade, huru mycket skulder jag hade till utlandet, så svarade jag helt enkelt, det angår hvarken motionären eller någon annan.

Detta betänkande är, mina herrar, mycket dyrbart. Jag har sjelf läst det ett par gånger och funnit mig mycket road af det. Utskottets ledamöter ha tydligen rört sig med så stora siffror, att de sjelfva blifvit just som litet yra i hufvudet. Icke förty uttala de emellertid

I fråga om utredning angående landets ekonomiska ställning i förhållande till utlandet.
m. m.
(Forts.)

I fråga om utredning angående landets ekonomiska ställning i förhållande till utlandet m. m.
(Forts.)

en eller annan stor sanning. En af dessa ber jag få anföra. Utskottet säger på ett ställe, att »till förräntande af denna stora skuld, som hufvudsakligen tillkommit på de sista 50 åren, åtgår inemot 50 millioner kronor årligen, och till att med endast 2 procent om året amortera 1,200 millioner kronor erfordras 24 millioner kronor». Det kan ju icke bestridas, mina herrar. Utskottet har räknat fullkomligt rätt. Men en annan sak är, att utskottet kanske icke har tänkt på att vår statsskuld och vår hypoteksskuld i allmänhet icke amorteras med så högt belopp som 2 procent.

Då jag emellertid, herr talman, icke kan finna, att en utredning sådan som den här nu föreslagna i ringaste grad kan blifva effektiv, skall jag, då den förste talaren icke gjorde något yrkande, anhålla, att få yrka afslag på såväl utskottets hemställan som motionen. Jag hoppas nemligen, att kammaren icke måtte låta förvilla sig att gå med på en sådan utredning.

Herr Nyström: Herr talman! Då den förste talaren ej framstälde något yrkande, men jag anser att det han anförde innehöll mycket goda skäl för ett afslag å utskottets hemställan, begärde jag ordet för att framställa ett sådant yrkande. Då jag nu emellertid i detta afseende förekommit af herr Hedgren, inskränker jag mig till att instämma med honom.

Herr Eriksson i Bäck: Herr talman! En ärad talare har gent emot den föreslagna utredningen af landets ekonomiska ställning i förhållande till utlandet invändt, att den visserligen skulle kunna lemna en ganska god, upplysning om ställningen för tillfället, men att den på samma gång icke kan vara fullt användbar för det ändamål man här egentligen åsyftar. Jag vill dock gent emot honom säga, att den bankman, som utskottet rådfrågat, upplyst utskottet om att dessa bankrapporter, som kamrer Moll åberopade, visa den dagliga rörelsen, men att hvad motionären i stället afsett är att få en utredning, som gäller de så att säga fasta skulderna. Det är således två skilda saker.

Herr Hedgren påstod, att det skulle vara omöjligt att få veta, huru mycket af obligationerna befinner sig i utländska mäns ego. Ja, samme bankman upplyste utskottet äfven om att det visserligen icke är möjligt att fullt exakt få reda härpå, men, sade han, man kan så pass noga få reda derpå, att man kan vara ganska tillfredsstäld med resultatet.

Herr Hedgren ville äfven påstå, att en amortering af 2 procent på skuldbeloppet är alldeles för högt tilltaget. Utskottet har dock anfört denna siffra endast såsom ett räkneexempel, och det var väl för öfrigt icke orimligt att förutsätta, att man skulle amortera sina skulder på samma tid som man ådragit sig dem. Då nemligen denna stora skuldsumma ådragits på en tid af ungefär 50 år, bör det icke vara så orimligt att förutsätta, att vi äfven skola betala den på 50 år, hvilket ju äfven bör ske, om icke landet undan för undan skall öka sin skuld.

För min del ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan. *I fråga om utredning angående landets ekonomiska ställning i förhållande till utlandet m. m.*

Herr Jönsson i Färeköp: Herr talman, mina herrar! Då jag inom utskottet deltog i behandlingen af denna motion, hade jag samma åsigt, som kamrer Moll uttalade, och till stor del densamma, som herr Hedgren gifvit uttryck åt. Jag har nemligen ej kunnat finna, att det skulle vara till någon fördel eller att man skulle vinna något med en begäran om utredning. Jag har tvärtom trott mig finna, att en utredning skulle gifva intryck af en svaghet, som i sjelfva verket icke existerar. Jag tror nemligen icke alls, att vi behöfva hysa några farhågor för vårt lands finansiella ställning.

För ett par år sedan utgafs på förslag af professor Ernst Carlsson på statens bekostnad ett arbete, som heter »Sverige, dess land och folk». I detta verk har en af våra största ekonomer lemnat en fullständig utredning öfver våra skulder till utlandet. Flertalet af Riksdagens ledamöter har väl, enligt hvad jag antar, tagit kännedom om denna mycket fullständiga utredning; vi fingo den oss tilldelad i fjol vid riksdagens slut. I denna upptagas Sveriges skulder till utlandet till i rundt tal 570 millioner kronor, deraf i statsobligationer 460 millioner kronor, bankernas skulder 50 millioner kronor, vexas 40 och utländingars fastigheter cirka 20 millioner. Lika riktigt som det är att uppgifva landets skuldsumma, lika riktigt måtte det väl vara att utgifva statistik öfver landets tillgångar. I det af mig nu omnämnda arbetet upptagas våra tillgångar till nära 10 milliarder kronor. Frånräknar jag dessa 570 millioner kronor, uppgå våra tillgångar i rundt tal till cirka 9 milliarder. I boken göres en jmförelse mellan tillståndet under åren 1885 till 1898, då redogörelsen slutar. Deraf framgår, att under denna tid har landets skuldsumma till utlandet minskats något, och tillgångarna ökats med cirka 2 1/2 milliarder kronor. Fastän boken innehåller en mycket omständlig redogörelse, visas dock, huru vanskligt det är att tänka på att få en sådan utredning, som begärts, och att bedöma, huru ställningen verkligen är, deraf, att under tiden har postsparbanken inlöst en stor del obligationer och äfven andra inrättningar hafva inlöst sådana. En sådan utredning kommer aldrig att blifva annat än en ögonblicksfotografi, såsom den förste ärade talaren nämnde. Den kommer i sjelfva verket att ha bra litet värde, då den kommer oss till handa långt efter den tid, för hvilken den lemnat redogörelse.

Jag skulle emellertid icke ha yttrat mig emot utskottet, om icke tillfället hade gjort, att, fastän jag deltagit i ärendets behandling inom utskottet, jag icke kom att vara med, då protokollet justerades. Nu ber jag att till alla delar få protestera mot den motivering, som här föreligger och som jag icke i något hänseende kan tillerkänna något värde. Den är till stor del helt säkert alldeles orimlig. Då likväl den sista delen af utskottets utlåtande är mycket moderat och innehåller en stor portion sanning och då den begärda utredningen för öfrigt synes vara, så att säga, ofarlig, så och fastän jag verkligen inom utskottet förfäktat den meningen, att utredning icke borde ske, har jag, herr talman, för närvarande intet yrkande att göra.

I fråga om utredning angående landets ekonomiska ställning i förhållande till utlandet m. m.
(Forts.)

Herr Jansson i Saxhyttan: Att det är en viktig sak att få kännedom om huru det står till med landets ekonomi gent emot utlandet, torde vara obestriddigt, ty då man vill bedöma ett lands skatteförmåga, är man nästan uteslutande hänvisad till att fästa sig vid detta förhållande. Huru det står till inom landet, huru mycket t. ex. den ena samhällsmedlemmen och inkomplexionen har att fördra af den andra, kan der vid lag väl ej ega så stor betydelse. Icke heller kommer man långt med en värdeberäkning af landets tillgångar, ty der vid är att märka, att i fråga om landets förmåga att bära skatter hafva landets tillgångar värde endast i den mån de utgöra produktionsmedel.

Hvad man närmast har att hålla sig till är enligt mitt förmenande dels förhållandet mellan landets produktion och konsumtion, dels landets ställning till utlandet i hvad angår fordringar och skulder. Om ett land producerar mera varor än det konsumerar, torde med allt skäl kunna sägas, att dess ekonomiska ställning är god, och om det tillika har ränteinkomst från utlandet af der placeradt kapital, torde dess ekonomiska ställning kunna sägas vara mycket god. Men om deremot ett land konsumerar mera varor än det producerar, och om det tillika har att betala räntor och amorteringar på skuld till utlandet, och om det landet ej heller är guldproducerande, hvarigenom handelsbalansen kan utjemnas, torde dess ekonomiska ställning vara, minst sagdt, dålig och dess skatteförmåga i förhållande derefter. Huru det förhåller sig med vårt lands produktion i förhållande till dess konsumtion, framgår af handelsstatistiken öfver exporterade och importerade varor. Att denna statistik under en lång följd af år ej visat några gynsamma resultat, derom behöfver jag ej erinra.

En ärad talare har påstått, att det är omöjligt att få reda på de utländska skulderna bättre än man kan få af den statistik, som finnes utgifven i dylikt afseende. Men jag vill då erinra om, hvad statistiken beträffar, att denna icke gäller våra fasta fordringar och skulder, som jag i min motion åsyftat, utan blott våra rörliga sådana. Jag har nemligen tänkt att få en utredning om alla utlandets tillgodohafvanden på oss såväl i aktier som i fordringar, särskildt i afseende på aktiebeloppen, som kanske gå till lika mycket som skulderna i öfrigt, och med hvilka det är samma förhållande som med dessa öfriga skulder. Vi få kanske till och med betala högre ränta, 5, 10, 15 procent, ja, ännu mer, på detta aktiekapital, som är placeradt uppe i Norrland och i våra grufvor, än på våra egentliga skulder. Jag tycker därför, att vi, mina herrar, borde tänka på att få en utredning till stånd, då herrarne i alla fall ju måste medgifva, att vi ej kunna betala vår skuld till utlandet med annat än öfverskottet, hvarmed exporten öfverskrider importen. Men huru förhåller det sig med detta öfverskott? Jag vill erinra herrarne om huru det ser ut med vår handelsbalans under de senare åren. Jo, den visar under flera år en underbalans af 100—150 millioner kronor årligen, och kan man då kalla ställningen god? Är det då ej skäl att undersöka vår ställning, helst som vi ha dessa stora utgifter för försvaret, som numera tillkommit? Nog tycker jag, att vi ha skäl att anmoda regeringen att åstadkomma en sådan utredning. Jag ber därför att få yrka bifall till det af utskottet föreslagna skrifvelseförslaget. Nu hafva flera talare gjort an-

märkningar mot utskottets motivering, och det må vara, att denna delvis är oriktig, jag kan ej annat än medgifva det. Men vi måste hålla oss till sak, och äro herrarne med om klämman, är ju detta det viktigaste, och då behöfva vi ej fästa oss så mycket vid motiveringen. Jag hoppas, att åtminstone denna kammare bifaller skrifvelseförslaget, och därför ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I fråga om utredning angående landets ekonomiska ställning i förhållande till utlandet
m. m.
(Forts.)

Herr Hammarström: Då jag instämde med herr Styrländer i hans anförande, tänkte jag ej yttra mig i denna fråga, men då jag suttit i utskottet och varit med om det slut, hvartill utskottet kommit, anser jag mig skyldig att säga några ord, trots att herr Hedgren vill förlöjliga hela frågan och göra den till en lek, men den är ej någon lek, mina herrar!

Sedan denna motion väckts, har jag haft tillfälle att under re-sonnement med många personer höra de mest skilda uppfattningar rörande denna sak. Somliga anse, att vår ekonomiska ställning till utlandet är synnerligen god, andra återigen anse den förtviflad. Nåväl, mina herrar, fins det något, som kan kraftigare bevisa nödvändigheten af en undersökning än just detta, för så vidt det finnes möjlighet att klargöra vår ställning? För min del står jag helt och hållet utanför denna fråga, så till vida att jag är alldeles obekant med det spörsmål, som här föreligger, men då jag inom utskottet förfäktat den mening, att frågan är så pass viktig, att man bör egna densamma uppmärksamhet, har jag inom utskottet varit med om det slut, hvartill utskottet kommit. Det torde väl näppeligen vara andra än framstående statskonomer, som äro fullt på det klara med detta spörsmål, och då så är och då man hyser så olika meningar i denna fråga, har jag kommit till samma uppfattning som herr Styrländer, med hvilken jag äfven instämt. Jag anser nemligen, att det ej är så farligt att låta verkställa en sådan här undersökning. Nog har man många gånger förut skapat statistik öfver ämnen och saker, som ha mindre betydelse än den här föreliggande frågan.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Meyer: Med anledning af hvad den siste talaren här nämnde om att det ej skulle vara förenadt med någon fara att åstadkomma en sådan utredning, som den af motionären föreslagna, så ber jag att få nämna, att jag visserligen för min enskilda del tror, att, äfven om vi få en sådan utredning till stånd, den inte kommer att ha någon effekt alls. Få vi också en sådan utredning, har den intet värde, därför att i samma ögonblick, som den är färdig, äro alla dess siffror redan föråldrade, och den tjenar därför till ingenting. Men om en sådan utredning möjligen skulle hafva någon effekt, skulle det kunna vara den, att man i utlandet började se på oss med mistrogna ögon, och att man började att tvifla på om vi vore värda den kredit, som vi hittills åtnjutit. Det är väl i alla fall en ganska betänklig sak, i fall regeringen, på förslag af Riksdagen, började anställa en undersökning om vår ställning till utlandet. Ingen människa kan då väl tänka sig annat, än att det funnes grundad anledning

I fråga om utredning angående landets ekonomiska ställning i förhållande till utlandet m. m. för Riksdag och regering att misstänka, att något vore på tok med vår ställning, att vi verkligen engagerat oss så, att det vore fara för handen, att vi ej kunde fullgöra våra förbindelser. Men jag ifrågasätter: är det någon enda af eder, mina herrar, som har den uppfattningen, att det är så illa ställt för oss, att den ringaste tvekan finnes, att vi ej mycket väl kunna fullgöra alla våra förbindelser?

Herr talman! Jag ber att få yrka afslag på utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr Jansson i Saxhyttan: Gent emot hvad den föregående talaren yttrade, då han sade, att en sådan der utredning icke hade något värde, och att det därför icke var skäl att verkställa en sådan, ber jag att få erinra, att det är ej första gången en sådan utredning sker, utan att det är tre eller kanske fyra gånger som komiteer verkställt sådan urtedning. 1863 skedde en ganska fullständig utredning, och år 1815 var det visst som Riksens Ständer tillsatte ett särskildt utskott för att behandla denna fråga. 1858 var det första gången, som svenska staten upptog obligationslån; landet hade ej förut någon sådan skuld. Ser man efter, under hvilken tid skulden tillkommit, skall man finna, att större delen tillkommit på senare tider, men just under den tid, då vår handelsbalans stält sig ogynsam. Före 1858 visade handelsbalansen en god ställning. Under en del år var exporten öfverstigande importen, och då blef ej landet skyldigt något. Detta visar just, att statistiken om handelsbalansen är, om också icke fullt riktig, dock af den beskaffenhet, att den ej kan jäfvas, hvilket framgår deraf, att skulden just tillkommit under den tid, då handelsbalansen var ogynsam.

Att säga, att man ej kan åstadkomma en utredning, är alldeles origtigt, då ju flera komiteer förut åstadkommit sådan. Det finnes ju äfven redan förut uppgifter från andra länder, utvisande huru stora dessas skulder äro. Der finnas till och med beskrifningar och uträkningar, som angifva, att så och så mycket utgör skulden per individ. Hvarför skola vi då ej äfven få en sådan utredning här i landet, hvilken är af behovet påkallad, då ingen sådan undersökning företagits under senare tiden.

Nu har här sagts, att vi hafva en god ekonomisk ställning och att därför utredningen är obehöflig, men om, såsom en framstående finansman uppgifvit, våra skulder till utlandet uppgå till 2 milliarder, hafva vi en mycket dålig ställning, ja, då äro vi i förhållande till våra tillgångar det mest skuldsatta folk i världen.

Herr talman! Jag hemställer fortfarande, att kammaren måtte bifalla förslaget.

Herr Hedin i Stockholm: Jag vill blott påpeka, att det icke förhåller sig så, som den siste talaren yttrade, nemligen att *»sådan»* utredning förekommit flere gånger förut. När var det? Jag vet ej, hvad talaren åsyftade, ty icke verkställdes sådan utredning af den komité, i hvilken den förste sekreteraren i den nyorganiserade statistiska byrån var sekreterare; den hade visst icke något sådant ändamål, utan den hade att, utom förslag om jordbrukshypotekskrediten och bankväsendet, visa, huru den ekonomiska utvecklingen hade fortskridit under loppet af nära 30 år från realisationen 1834. Detta

var alltså icke något sådant som hvad man här ifrågasatt, en slags syndabekännelse, att vi lånat för mycket. Lika litet kan sägas, att den komité, som satt här i början af protektionistperioden, och om hvilken jag för öfrigt ej minnes något mer än den reservation, som stälde täckdikning och spannmålstull i oupplöslig förbindelse, hade något sådant ändamål som det här ifrågasatta; utan hade den något mera definierbart ändamål, var detta väl att visa, huru dessa otäcka frihandlare hade regerat i detta arma land.

Det är således ej riktigt, såsom den föregående talaren sade, att en sådan utredning, som här ifrågasatts, har förekommit flera gånger förut.

Herr Eriksson i Elgered: Det är blott ett par ord jag vill säga med anledning af en föregående talares påstående, att en sådan utredning som den här ifrågasatta vore i alla afseenden skadlig. Om en enskild person vill undersöka sin ekonomiska ställning, gör han väl klokt deri, men är detta händelsen i det enskilda lifvet, är det väl ock händelsen i det offentliga lifvet, då en sådan undersökning behöfves för statens räkning. Man kan ju medgifva, att resultatet deraf möjligen kan bli, att statens kredit skadas, men detta likväl endast under den förutsättningen, att skulden visade sig vara så betydlig och utgöra så stor procent af tillgångarne, att vi verkligen i detta hänseende hade kommit bland de mest ogynnsamt situerade stater. Men det tror hvarken herr konsul Meyer eller jag eller knappt någon i denna kammare, att Sveriges ekonomiska ställning i finansiellt hänseende skulle vara så dålig; det kunna vi litet hvar vara ense om. Men om denna ställning *icke* är så dålig, tror jag icke, att det skulle medföra någon fara eller risk ifrån utlandet att få en utredning till stånd. Om denna utredning kan bli fullt exakt, är deremot litet svårt att få klart för sig.

Jag ber särskildt herrarne behjerta hvad herr Hedgren i detta fall betonat. Jag instämmer med honom, att det icke gäller endast staten, kommunen, hypoteksbanken och andra banker, utan äfven stora grossörer och importörer, och huru vida de skola behöfva lemna upp-gift om sina affärer, det är en annan sak, och den torde vara tvifvel-aktig. Det skulle sålunda kunna hända, att utredningen icke blefve exakt.

För öfrigt har jag icke något yrkande att göra.

Herr Moll: Herr Styrländer yttrade, att om man anser ställningen vara god, behöfver man icke vara rädd för en utredning. Jag ber då att få betona, att jag icke är det ringaste rädd för en utredning, därför att jag är fast öfvertygad om att vår ställning är mycket god.

Så yttrade motionären, att vi kunna betala våra skulder till utlandet endast genom skilnaden mellan exporten och importen. Härvidlag glömde han dock en mycket vigtig post, som heter: *vi utlandet inijenta frakter*. Bruttobeloppet af dessa uppgick för år 1899 eller sista året, för hvilket uppgift derom föreligger, till 52 millioner kronor.

I fråga om utredning angående landets ekonomiska ställning i förhållande till utlandet
m. m.

(Forts.)

I fråga om utredning angående landets ekonomiska ställning i förhållande till utlandet m. m.
(Forts.)

Herr Månsson: Herr grefve och talman, mina herrar! Det är icke af *den* anledningen, jag vill motsätta mig denna skrifvelse, att jag är rädd för att utredningen skulle slå illa ut för oss och visa en dålig ställning inför utlandet. Ty jag är lifligt öfvertygad om att, derest en sådan utredning verkligen kunde göras riktig, skulle den visa ett gynnsamt resultat och vi tvärtom framstå mycket bra inför utlandet.

Det är egentligen af två skäl jag vill motsätta mig detta skrifvelse-förslag.

Det ena skälet är det, att jag anser, att om vi nu fatta ett sådant beslut, kan detta i alla fall ge upphof till en viss misstänksamhet: man tror, att vi sjelfva anse ställningen vara farlig, och detta kan i sin ordning lätt ge anledning till den uppfattningen, att det måtte vara illa stäldt i Sverige.

Det andra skälet är, att vi nog kunna vara öfverens om att vi ha våra män, som vaka öfver vår ekonomiska ställning, nemligen riksgäldsfullmäktige och bankofullmäktige. Dessa ha nog öfverblick öfver ställningen, så att vi kunna vara förvissade om att, derest någon fara skulle vara å färde, komma de nog att kungöra det, så att vi få kännedom derom, utan att vi nu behöfva skriva till Kongl. Maj:t.

Men hvad jag framför allt vill, det är, att vi icke lemna ifrån oss ett sådant fatigdomsbevis i formelt afseende, som jag anser detta betänkande vara. Om herrarne med uppmärksamhet läsa igenom det, skola herrarne finna, att det innehåller sådana besynnerligheter, att jag icke tror, att kammaren vill godkänna det och skicka det ifrån sig. Om vi se efter på sidan 2, så står det der, efter en redogörelse för den årliga amorteringen, följande mening: »Härvid hjälper måhända icke, att varuomsättningen och industrien samt affärspekulationen inom vårt eget land vunnit afsättning och utvecklat en förut icke anad liflighet.» Kan någon verkligen ifrågasätta, att vi skulle godkänna något så bisarrt som detta.

Så heter det i sista stycket — jag kan icke uraktlåta att läsa upp det, herrarne få ursäkt det —: »Då det emellertid torde vara tvifvelaktigt, om en dylik utredning kan hinna verkställas så hastigt, att dess resultat kan framläggas för nästa års Riksdag, och då det på förhand ej kan afgöras, om utredningen behöfver påkalla något förelag från Kongl. Maj:t, samt då i allt fall såväl Kongl. Maj:t som enskilda motionärer äro oförhindrade att för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill utredningen möjligen kan föranleda —» Ja, mycket har jag varit med om i mina dar, men maken till detta aldrig, och jag hoppas, att icke heller kammaren vill vara med derom.

Jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

Herr *Anderson* i Hasselbol instämde häruti.

Herr Styrländer: Hvad beträffar de formella anmärkningar, som gjorts mot betänkandet, ber jag att få nämna, att hvad i den sist anförda punkten säges, naturligtvis är sagdt under förutsättning, att utredningen skulle visa ett *dåligt* resultat. Bli resultatet återigen godt, behöfver gifvetvis icke något förslag framkomma hvarken

från Kongl. Maj:t eller enskild motionär. Jag kan således icke finna, att det ligger något oegentligt i detta.

Den första anmärkningen är deremot alldeles riktig. Det medgifver jag. Men felet beror derpå, att ett ord kommit att byta plats eller kommit på orätt ställe. Det skulle heta så här: »Härvid hjälper måhända icke, att varuomsättningen och industrien inom vårt land vunnit afsättning och affärsspekulationen utvecklat en förut icke anad liflighet.» Det har således skett en omkastning af ett par ord — och jag kan icke säga, om detta är tryckeriets eller utskottets fel — men det borde man väl med litet god vilja kunnat förstå.

Man kan hafva olika åsikter derom, huruvida det icke varit bättre, om denna motion aldrig framkommit. Och jag för min del medgifver, att det varit bättre, om den *icke* framkommit. Men utskottet har resonerat som så, att, när nu en gång motionen väckts och förslag inom Riksdagen framstälts om en utredning, man icke gerna kan underlåta att verkställa en sådan. Ty hvilken uppmärksamhet skulle det icke väcka i utlandet, om förslag framkommit rörande en utredning i fråga om landets ekonomiska ställning, och svenska Riksdagen icke vågade begära en sådan utredning. Naturligtvis skulle man tillskrifva detta den omständigheten, att vi hafva klart för oss, att vår ekonomiska ställning är så dålig, att vi icke våga inlåta oss på någon utredning.

Det är således äfven ur klokhetssynpunkt, som man här vid lag måste taga frågan i betraktande. Och det är ock ett af de förnämligaste skälen, hvarför jag för min del icke kan underlåta att yrka bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Efter af herr talmannen framställda propositioner afslog kammaren såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

§ 10.

Härefter föredrogs Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 21, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändrade bestämmelser i fråga om tillsättning af lärare och lärarinnor vid småskolorna m. m.

Dervid anförde

Herr Gustafsson: Herr talman! Jag skall, då tiden är så långt framskriden, fatta mig helt kort.

Det förefaller mig, som om utskottet hade den uppfattningen, att jag i min motion icke begärt någon annan ändring än en förlängning af gällande uppsägningstid från fyra till sex månader för de lärare och lärarinnor, hvarom motionen handlar.

Det synes som utskottet icke har tagit fullständig notis om min motion, eftersom det kan komma till en sådan uppfattning. Om man genomläser motionen, synes det lätt, att jag i allt anslutit mig till fjolårets utskottsbetänkande.

I fråga om utredning angående landets ekonomiska ställning i förhållande till utlandet m. m.
(Forts.)

Angående ändrade bestämmelser i fråga om tillsättning af lärare och lärarinnor vid småskolorna m. m.

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om
tillsättning
af lärare och
lärarinnor
vid småsko-
lorna m. m.
(Forts.)*

I detta betänkande framhållas till en början åtskilliga missförhållanden, som kräfde ändring.

Det betonas vidare, att det tillkomme skolrådet att antaga lärare; och skolrådet kunde utan vidare kalla och förordna en person till platsens innehafvare, utan att ens något som helst meddelande skett derom, att platsen varit ledig.

Sedan utskottet härefter gjort ett par påpekanden om hvad som vore erforderligt för antagande af det förslag, som i min motion innehölls, säger utskottet, att det skulle ställa sig annorlunda, om småskolelärarekåren mera allmänt erhöle en *något* fastare anställning än den nuvarande. »Man kunde tänka sig, att i folkskolestadgan inrycktes närmare föreskrifter angående arten af denna anställning, de vilkor, under hvilka entledigande kunde ega rum, o. s. v. Platsen af denna beskaffenhet borde gifvetvis icke tillsättas utan att de förut varit offentligt kungjorda lediga och sålunda täflan fått göra sig gällande. Derjemte borde laga af- och tillträdestiden blifva densamma som för ordinarie folkskoleläraretjenst, d. v. s. 1 januari och 1 juli.» Detta allt har jag upptagit i min motion och dervid tydligen hänvisat till hvad fjolårets utskott i sitt betänkande yttrat.

Såsom ett ytterligare tillägg kommer det, som utskottet har upptagit såsom ett hufvudmotiv.

Min motion afser således något vida mer än blott en utsträckning af uppsägningstiden.

Jag för min del har nu icke något yrkande att göra, utan skall åtnöja mig med hvad utskottet här sagt. Men jag undrar likväl, om utskottets ledamöter varit så eniga, som de nu äro, i fall ett definitivt skrifvelseförslag i sådan rigtning förelegat.

För min del skall jag gerna vara med, om såväl utskottet som kammaren vill sätta småskolelärarne i samma ställning som våra folkskolelärare.

Men jag undrar, om kammaren är villig antaga ett sådant utskottsbetänkande, som här föreligger. Ty dermed har ju kammaren sagt, att så vida någon ändring skall ske i de nuvarande bestämmelserna, skall den ovilkorligen gå i den rigtning att göra våra småskolelärare alldeles likställda med folkskolelärarne.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 11.

Slutligen föredrogs och godkändes Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 22, angående skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om tryggad besittningsrätt åt innehafvarne af vissa å de åt presterskapet anslagna annex-, mensal- och stombemman befintliga lägenheter.

§ 12.

Afgåfvos följande nya motioner af:
friherre *I. A. von Knorring* med flere, n:o 195, om ändring af §§ 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20 och 22 riksdagsordningen,

herr *E. A. Lindblad*, n:o 196, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående valen till Andra Kammaren, samt
 herr *S. G. von Friesen* med flere, n:o 197, om ändring af § 57 regeringsformen samt §§ 14, 16, 17 och 19 riksdagsordningen.

Dessa motioner hänvisades till konstitutionsutskottet.

§ 13.

Vidare afgäfvos följande nya motioner af:
 herr *S. G. von Friesen* med flere, n:o 198, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af § 57 regeringsformen samt af §§ 13, 14, 16, 17, 19 och 25 riksdagsordningen, och
 herr *C. A. Lindhagen*, n:o 199, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående tillgodogörande af kronan tillhörig vattenkraft i Göta elf vid Trollhättan.

Dessa motioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *L. L. Lorichs* under den 19 innevarande april.

§ 15.

Anmälades och godkändes sammansatta banko- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 42, till Konungen, i anledning af väckta motioner om ändring i §§ 2, 13 och 25 i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897.

§ 16.

Till bordläggning anmälades följande inkomna ärenden:

konstitutionsutskottets utlåtande n:o 3, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen,

bevillningsutskottets memorial n:o 24, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande punkten 2:o) af bevillningsutskottets betänkande n:o 4 med förslag till ändring i 17 § i bevillningsförordningen m. m.,

sammansatta banko- och lagutskottets memorial n:o 3, angående ersättning till utskottets sekreterare,

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 24, i anledning af en af herr *E. Biesert* väckt motion angående skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om främjande af ett mera ekonomiskt tillgodogörande af virkestillgången i skogarne, och

n:o 25, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående åtgärder för släckande af skogseld, samt

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 26, i anledning af väckta motioner om skrivelse till Kongl. Maj:t angående åtgärder i fråga om importen af och rörelsen med artificiella sötämnen.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,21 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.

Fredagen den 18 april 1902.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 11 innevarande april.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts proposition angående beredande af förbättrade pensionsförmåner för vissa tjänstemän och betjente, hvilka i anledning af statens inköp af vestkustbanan öfvergått i statens jernvägars tjänst.

§ 3.

Föredrogs de å kammarens bord hvilande motioner; och hänvisades dervid herr *S. G. von Friesens* m. fl. motion, n:o 198, till lagutskottet och herr *C. A. Lindhagens* motion, n:o 199, till statsutskottet.

§ 4.

Föredrogs men blef å nyo bordlagdt konstitutionsutskottets utlåtande n:o 3.

§ 5.

Bevillningsutskottets härefter föredragna memorial n:o 24, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande punkten 2:o) af bevill-

ningsutskottets betänkande n:o 4 med förslag till ändring i 17 § i bevillningsförordningen m. m., lades till handlingarna.

§ 6.

Vidare föredrogos och bordlades åter sammansatta banko- och lagutskottets memorial n:o 3, Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden, n:is 24 och 25, samt Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 26.

§ 7.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser

dels till Konungen:

n:o 35, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående uppläselse till Stockholms stad af ett jordområde från länsmansbostället Brunna n:o 1 i Stockholms län,

n:o 36, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till staden Kalmar af visst, kungsladugården Skälby n:o 1 tillhörande område,

n:o 37, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af en under indragna hospitalshemmanen Bolsbyn n:is 1, 2 och 3 i Upsala län lydande lägenhet,

n:o 38, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse under eganderätt till Sorsele kommun af viss del utaf ett vid afvittringen inom Sorsele socken till kyrkostad afsatt område,

n:o 39, i anledning af Kongl. Maj:ts särskilda propositioner angående efterskänkande af kronans rätt till tre danaarf,

n:o 40, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa till kronoparken Tönnersjöheden i Hallands län hörande inegoområden,

n:o 43, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beredande af lånemedel till fortsatt utveckling af statens telefonväsende,

n:o 45, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beviljande af statsbidrag för ny reglering af viss del af Åmål i följd af den staden år 1901 öfvergångna brand, och

n:o 46, angående de i 63 § regeringsformen föreskrifna kreditivsummor,

dels och till fullmäktige i riksgäldskontoret:

n:o 44, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beredande af lånemedel till fortsatt utveckling af statens telefonväsende.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr A. Olsson i Tyllered under tolf dagar från och med den 19 april och herr C. G. Österberg under den 19 april.

Fredagen den 18 April.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes bevillningsutskottets betänkande n:o 25, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående en inkomstskatt för år 1903.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,42 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.

Rättelser:

Andra Kammarens protokoll n:o 26 för den 20 mars.

sid. 8 rad 11	nedifrån	<i>står</i>	kär	<i>läs</i>	embetsmannakär
> 9 > 20	uppifrån		> svarar	>	invänder
> 9 > 28			> emot	>	i fråga om